

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek och är fritt att använda. Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitized at Gothenburg University Library and is free to use. All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text. This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET,

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

1877.

19:e årgången.

6:e häft.

Innehåll:

	Sid.
39. Den nutida äktenskapsromanen, en liten afhandling för trolovade och nygifva	313.
40. Om bildning och halfbildning, af <i>C. W. Linder</i>	340.
41. Camilla Collette mot lofprisarne af Byrons karaktär	345.
42. Bokbildningen och kroppsarbetet	351.
43. Torparenkans aftonbetraktelser. Poem af <i>Hugo</i>	366.
44. En sångares öde. Poem af <i>Hugo</i>	367.
45. Boköfversigt	368.
46. Predikantmötet	370.
47. Ur vår Dagbok	371.
Färglagdt mönster af ett »Banka-pös» från Skåne. Minneslista för tidningsläsare. } Se omslaget. Breflåda m. m.	

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

39. Den nutida äktenskapsromanen.

Ogsaa indenfor Christendomen maatte Kjærligheden gjennemgaae mange Fata inden man naaede hen til at see alt det Dybe, Sande og Skjønne der ligger i Ægteskabet.

Sören Kierkegaard.

»Får Numa sin Pompilius?» så påstås det frågade en ung romanläserska sin bror, hvilken satt fördjupad i sagan om den romerske konungen. Historien är god, äfven om den icke är sann, och betecknar på ett träffande sätt detta den gamla romanens hufvudintresse: »*få de hvarandra?*»

Det är just det osunda i dessa skrifter, säger den berömda danske förf:n Sören Kierkegaard, att de *sluta* der de borde *börja*. Och i trots af de oerhörda ansträngningar diktare och läsare sekel efter sekel underkastat sig, för att låta de älskande hanna i ett lyckligt äktenskap, är det ytterst tvifvelaktigt huruvida alla dessa romantiska skildringar utträttat något till äktenskapets och den sanna kärlekens förhållande, eller om någon enda människa vid läsningen af dem känt sig vinna större kraft att fylla sin uppgift i lifvet.

Väl inträdde med Balzac, Scribe och George Sand en reaktion mot den envåldsmakt, som den romantiska kärleken med äktenskapet såsom slutmål tillskansat sig inom dikten. Men, såsom ofta händer, gick bakslaget till ännu större öfverdrift i motsatt riktning. Ungdomskärleken behandlas nu såsom idel dårskap, äktenskapet såsom en deraf alldeles oberoende spekulation. Men vid sidan af detta oäkta äktenskap lemnades lidelsen, hvilken blef hufvudelementet i dikten, full frihet att drifva sitt spel med människans ädlare krafter.

Mot den förra så väl som mot den senare missriktningen

tog Sören Kierkegaard till orda i sin »Enten Eller», i det han sökte uppvisa det sannt sköna i den äktenskapliga kärleken, eller hvad han kallar »dess estetiske Gyldighed». Men ehuru han genomför denna uppgift på ett i många fall mästerligt sätt, förklarar han dock den äktenskapliga kärleken icke egnad för poetisk behandling. Detta emedan dess historia är *en inre, icke en yttre*; historien icke om *en enda* eröfring utan om en *daglig*; striden icke emot drakar och troll utan mot en värre fiende: *tiden*. ... Skalden kan skrifva sköna sagor om den första kärleken, säger han, men den äktenskapliga kärleken blir sjelf skald och skrifver väl ej, men *lefver*, skapande dag för dag, sin egen saga.

Trots Kierkegaard har imellertid just denna kärlekens lefvande saga blifvit hufvudämnet för nutidens bättre romandiktning. Den nutida romanen har tagit till uppgift att visa, icke blott som de gamla kärleksdikterna att de älskande »*få hvarandra*» utan *om de kunna behålla hvarandra*, icke blott att de erhållit en samfädlifsuppgift utan *huru* de lösa densamma. Den har uppställt äktenskapet icke såsom en vacker mask eller en ljugande skylt för den sinliga lidelsen utan såsom ett värn och ett reningsmedel för den jordiska kärleken.

Huruvida dikten härigenom vunnit eller förlorat i *estetiskt* värde torde de lärde tvista om. Men visst är att han vunnit oändligt i *menskligt* värde. Från att vara antingen en blott *saga*, hvilken rör sig med dunkla ännu naturbundna krafter, eller ock ett slags estetisk tjufrönika, der tjufgodset består af heder och tro, är romanen i vår tid på väg att växa ut till *historia*, det i kärleken frigjorda, för ett medvetet mål kämpande menniskohjertats historia.

I våra ögon kan detta icke vara annat än en förtjenst. Väl må det vara sannt att det högsta i lifvet skrives icke utan lefves; men det är ju dock *det högsta* dikten skall sträfva att återgifva, skulle han ock blott lyckas att uppfånga det svaga återskenet deraf.

Prof på den nutida äktenskapsromanen hos olika folk ligga framför oss i trenne berättelser, af hvilka ett par redan äro bekanta för våra läsare:

Ett giftermål i stora världen af Octave Feuillet, I det höie Nord af Marie Colban, samt Middlemarch af George Elliot. Att genom en jemförelse mellan dessa trenne romaner, hvilka alla röra sig kring en äktenskapshistoria, gifva uppslaget till en karakteristik af det nutida äktenskapet så som det i *Frankrike, Norge* och *England* uppfattas af diktens spegel, är afsigten med följande lilla studie.

Hjelten i den franska äktenskapshistorien är en viss Mr. de Rias, hvilken, sedan han vid trettio års ålder uttömt ungarlivets nöjen och börjat längta efter ett hem, förljufvadt af en ung hustrus behag, fått sin längtan uppfylld i det han vunnit till maka Marie Fitz Gérald, ett ungt barn, förtjusande i sin späda skönhet och sin frimodiga naivetet. Nyss utgången ur klosterpensionen och stäld under en fåfäng moders ledning, följer Marie villigt den dragningskraft, som den unge mannens uppflyttande kärlek öfvar på hennes lättörda hjerta, och blir hans hustru utan att ega en aning om djupet och betydelsen af de pligter hon dermed åtager sig. Tantens afskedsord: »*Hustrun* är ämnad att fördraga, *mannen* att fördragas», är det enda allvarsord, som hon tar med vid inträdet i sitt nya hem.

Under någon tid indragen i stora världens förlustelser njuter hon dem vid mannens sida med barnslig förtjusning. Tanken på hennes blifvande moderskall hejdar henne. Instinkten säger henne att detta kall har högre pligter och en ädlare glädje att bjuda, och hon afsäger sig baler och bjudningar, för att under ett stilla hemlif bereda sig härtill. Mannen är öfverlycklig att sålunda finna sitt äktenskaps-ideal uppfyllt och sig sjelf befriad från sällskapslivets pligter. Efter ett flygtigt och fåfängt försök

att intressera sin i intellektuellt afseende alldeles ouppfostrade hustru för ett lärdt arbete som han börjat, återgår han utan saknad till sin ensliga studerkammare, tillbringar resten af dagen på sin klubb, besöker muséer och teatrar, samt återkommer om qvällarne, förtjust att finna sitt hem väl ordnad och en vacker hustru redo att der helsa honom med sitt älskvärda smålöje.

Marie, hvars instinkt sagt henne att föräldrakallet är gemensamt, och att således fader och moder borde gemensamt bereda sig härtill, förvånas då hon märker att mannen har en annan uppfattning, men beklagar sig icke. »Hustrun», hade man ju sagt henne, »är ämnad att fördraga, mannen att fördragas.» Dessutom: han, som är så mycket klokare och erfarnare än hon, bör väl bäst förstå saken. Men lemnad hela dagarne ensam och saknande alla de medel att värdigt utfylla ett ensligt hemlif, som bildningen skänker, leds hon utan att förstå den djupare orsaken dertill. — Den första föräldraglädjen fäster mannen vid hemmet för en kort tid och Marie känner sig fullt lycklig. Men, åter lemnad ensam, drages hon på nytt in i verldshvinnlet, och då mannen, enligt pligt och sed, ehuru i strid med sin böjelse, der är henne följaktig, känner hon sig åter nöjd.

Först då hon till sin häpnad märker att ett förhållande börjat uppstå mellan hennes man och hennes kusin, en kokett verldsdam, hvilket förhållande båda synas vilja undandraga hennes blick — först då griper henne förkänslan af en djupare olycka. Då mannen på hennes öppna fråga söker öfverbevisa henne att sällskapslifvet för den äkta mannen följdriktigt leder till otrohet, synes henne en sådan slutkonst omöjlig, på samma gång hon dock finner den bekräftad af mångfaldiga exempel ur verkligheten och sjelf saknar alla vapen att bekämpa densamma. Att, å andra sidan, äktenskapets ideal kan, såsom mannen antager, bestå i ett ensligt hemlif för den ena maken medan den andra tillbringar större delen af dagen utom hemmet, det förefaller henne mer och mer underligt och motbjudande.

Stäld i valet mellan dessa svårigheter följer hon, efter ännu ett barns födelse, modrens råd, frisäger mannen från pligten att vara henne följaktig i sällskapslifvet, men fritager också sig sjelf från en del af de äktenskapliga pligterna och återtager vid modrens sida sitt förra lif.

Ännu har dock ingen djupare brytning skett mellan de äkta makarne. Hustrun söker på ett tillsvidare helt barnligt sätt nöje och omvexling, mannen önskar allvarligt bevara sin äktenskapliga trohet. Kastande sig en afton undan frestelsen in i hemmet återfinner han der hustrun, som han trott vara upptagen af de vanliga förströelserna. I en blick mötas man och hustru, men utan att finna hvarandra. Mannen förbittras och öfverhopar Marie med förebråelser för att hon försummar sitt hem och sina barn. Hon, drifven utom sin vanliga passiva natur, reser sig för första gången till ett sjelfständigt omdöme och vänder förebråelsen tillbaka mot honom:

»Om han sjelf vore mera i sitt hem, skulle han veta att hon egnade halfva dagen åt sina barn — att hon aldrig for bort utan att först hafva lagt dem och hört dem läsa sin aftonbön. Om hon sedan roade sig som alla damer af hennes stånd och utan att, som han, af nöjet frestas till synd — hvad kunde han invända deremot? *Hvad ville, hvad fordrade han?* Att hon skulle vara en möbel i hans hus, ett ting utan känsla, utan tankar, orubbligt och orörligt afvaktande hans ganska sällsporda närvaro och goda behag?»

Mannens hånfulla svar: »*Jag vill intet! Farväl!*» gör söndringen mellan makarne fullständig och drifver Marie, halft i förtviflan, ännu hejdlösare in i förströelsernas hvirfvel.

Den barnliga sinnesrenhet, som hindrat henne att fatta och motsvara mannens lidelsefullare känslor och som gjorde dessa motbjudande för henne då de icke helgades af det dagliga samlif i gemensamma intressen, som hon instinktligt saknade men icke sjelf kunde ge form eller innehåll — denna barnliga sinnes-

renhet räddar henne från gröfre trohetsbrott. Mannen, lefvande under flera år sitt eget lif, skildt från hustruns, finner sålunda intet skäl att frukta för hennes goda namn och rykte.

Men hos den mognade qvinnan, hvars bättre instinkter förqväfts eller blifvit i verldshvimlet förskingrade, som icke förmår att med ädlare känslor eller högre sträfvanden fylla sitt lif, och som är alltför ytlig och sjelf ouppfostrad för att i vården om sina barn, hvilken pligt hon aldrig svikit, finna den tillfredsställelse och det värn mot frestelsen som hon behöfver — för henne kommer en stund då lidelsen, eller kanske blott behovet af en starkare känsla, en mäktigare rörelse för utfyllande af livvets tomhet, vaknar. Hon måste älska — hängifva sig åt *någon* eller *något*. Ännu en gång är hon nära att af mannens orättvisa förbråelser drivas utom sig. Det första steget är redan taget — förderfvat lurar på sitt rof. — Då träder ett nytt inflytande räddande imellan. Det är icke den vaknande pligtkänslan, icke moderskärleken, icke den slumrande tillgifvenheten för den man hon valt till make; nej, det är den gryende kärleken för en annan, — nu lyckligtvis en ädel och hederlig man, — som i sista ögonblicket rycker henne tillbaka från syndens bana. Några rader af hans hand, en erinran, icke om hennes pligt, eller om det heliga kall hon stod i begrepp att svika, utan blott en antydning om hur olycklig hon skulle känna sig sedan detta svek var begånget — dessa ord bilda nu en ny vändpunkt i Mariés öde. Räddad från sig sjelf och från dåliga vänners inflytande kommer hon under ledning af sin barndoms väninna, hennes räddares syster, hvilken, sjelf lycklig hustru, tar till sin uppgift att rädda de båda makarne åt hvarandra och återställa i en högre och sanare form deras brutna äktenskap. För detta ändamål håller hon hustru och man fortfarande under längre tid skilda, i akt och mening att under tiden uppfostra Marie för sitt kall och genom brefvexling upplysa mannen om hans fel och missgrepp.

Dessa bref äro fulla af träffande anmärkningar, uttalade med fin fransk esprit.

Brefskrifvarinnan erkänner att kvinnorna i Frankrike få en alltför yttlig, ofta lättsinnig och uteslutande verldslig uppfostran, som illa bereder dem för den gifta kvinnans allvarliga uppgift; men hon är icke desto mindre öfvertygad att mängden af hustrur är bättre och mera mäktig af husliga dygder än de män de äktat, och detta emedan de i högre grad ega den första af alla husliga dygder: *offervilligheten*. »Men», fortfar brefskrifverskan, »det faller sig svårt för dem att förneka sig *allt*, då deras män förneka sig *intet*; och det är likväl hvad I fordren af dem.»

Mr. de Rias hade visserligen varit en bättre äkta man än många andra; men han hade haft *ett* fel gemensamt med sina simplaste medbröder, det att göra sig en mycket bestämd föreställning om sin hustrus pligter, men en mycket sväfvande om sina egna.

»Giftermålet», fortfar brefskrifverskan, »är icke en monolog utan ett stycke med två personer. Ni hade studerat blott den ena rolen och *den var icke er egen*.»

Efter en liten teckning af det ideal för en hustru, som han och män i allmänhet uppgjort, tillägger hon:

»Ni har som hela ert kön upprört himmel och jord för att finna denna underbara hustru, som borde vara villig till alla uppoffringar utan att fordra någon enda. Ni har icke funnit henne och ingen skall lyckas finna henne, ty detta underverk, denna fogel blå som I alla drömt er — *den husliga kvinnan* -- hon förutsätter ett ännu större mirakel — *den huslige mannen*.»

Den huslige mannen är icke den, som för hushållsboken, skrifver bjudningarne, putsar lamporna, drar upp klockan och syr tapisseri vid sin hustrus fötter.

»Vi kalla huslig den man som läser med oss samma bok, ser med oss samma skådespel, beundrar med oss samma taffla, samma landskap; den som bjuder oss ett intellektuellt och moraliskt lif vid sidan af sitt eget; den som införlifvar oss om ej med alla

sina arbeten, så dock med sina sysselsättningar på lediga stunder, och som alltså ej har något tycke, något nöje, något intresse, hjertats eller tankens, som han ej vill och kan låta oss dela; den man med ett ord, som, då han gifter sig, lägger in i äktenskapet allt hvad han är och eger utan några sjelfviska förbehåll. — Blif en sådan man och ni skall fästa er hustru vid den husliga härden på samma gång som er sjelf; och denna härd skall ej vara bunden vid ert hus; ni skall bära den med er hvarhelst ni är med henne; den skall finnas gömd i edert hjerta och i hennes, hvarhelst I blanden i öm förtrolighet edra tankar och intryck, edra ideal, er tro och er kärlek.»

Brefskrifvarinnan slutar sin lilla predikan med en skildring af mannens pligt att uppfostra sin hustru, att »forma henne efter sitt behag, att dana henne efter sin önskan och lyfta upp till jemnhöjd med sina känslor och tankar detta unga hjerta, som ej begär annat än att få behaga honom.»

Under det väninnan sålunda moraliserar den äkte mannen undervisar hon hans hustru att föra sina hushållsböcker, ordna och parfymera sitt linneskåp och förståndigt uppfostra sina barn. Men icke nog härmed. Man låter den unga frun äfven för väninnans broder, hvilken anses af sorgen öfver en afviden hustru vara stålsatt mot alla ömmare känslor, genomgå en hel kurs i de outhärligaste kunskapsämnen, utan att märka den gryende kärlek som härunder uppspirar mellan lärare och lärjunge.

Först då mannen plötsligt återkommer, öppnas allas ögon för detta faktum. Väninnan står nu maktlös gentemot sitt missgrepp likasom Marie gentemot sin lidelse. Det blir föremålet för den brottsliga känslan, som sjelf skall återföra den förvillade och rädda äktenskapet. — Uppgiften är svår, helst som han delar Maries lidelse, men han fyller den lyckligt — dock först efter en formlig kärleksförklaring och derpå följande afskedsscen i äkta fransk stil. Efter några veckor underrättas han i ett bref från Marie, att hon fullkomligt återgått till sin pligt och

sin första kärlek, och således har honom att tacka för sin framtida lycka.

Den norska berättelsen, »*I det höie Nord*», är läsaren bekant, och vi erinra därför blott om det hufvudsakligaste af den äktenskapshistoria, kring hvilken den rör sig. Helene, likasom Marie Fitz Gérald, är ett outveckladt barn då hon ger bort sitt hjerta, öfverväldigad af den unge Richards snabbt och häftigt upplågande kärlek. Men i motsats till sin franska medsyster beredes hon i hemmets stillhet under en förständig moders ledning för sin uppgift, och när hon slutligen, smältande i tårar, skiljes från de sina, viges hon till sitt nya kall af moderns ord: »*Lifvet kräfver kvinnor med starka hjertan!*»

Redan i dessa ord, jemförda med den lösen den franska hjeltinnan erhöll för det nya lif hon gick till mötes: »*Hustrun är ämnad att fördraga, mannen att fördragas*», ligger en olikhet och en öfverensstämmelse, hvilka äro intressanta att iakttaga. Båda de gamla lägga äktenskapets problem företrädesvis i hustruns händer, men då den ena antyder att det kan lösas endast af den starka, för rätt och sanning kärleksfullt kämpande kvinnan, förklarar den andra att problemet löses endast genom att med godt lynne finna sig i det oundvikliga onda det medför.

Den norske brudgummens känslor, skildrade i den förtjusning hvarmed han följer vexlingen af stridiga rörelser på Helenes sköna anlete, i den beundran han egnar de plastiska formerna af hennes gestalt eller det lekfulla behaget i hennes ord och åtbörder, skilja sig föga från dem, med hvilka Mr. de Rias införde sin brud i deras samfälda hem.

Men hvilken himmelsvid skilnad mellan detta hem vid Pariserboulevarden och den stackars Richards i den yttersta norden.

En torftig, oskön bostad i en öken af gråberg och is — huru skulle den unge skönhetsdyrkaren kunna finna sig der! »Han

måste ha poesi, ha skönhet och glädje i lifvet, eljest kunde han icke lefva.» Att allt detta, midt i den kälfrusna ödemarken, blommade vid hans sida, i hans unga hustrus kärlek, det förstod han icke, eller vårdade sig ej om. Han hade aldrig haft syn för annat än hennes yttre skönhet, och denna blef honom nu, i den bistra och torftiga omgifningen, mindre en tröst än en ny aggende påminnelse om det olidliga i hans lefnadsställning. Då Helene uppspårade drag af skönhet och vild poesi i den karga naturen, drag af storsinhet hos befolkningen, och ville locka honom att också se dem, afspisades hon med ett kallt hån, en lyckönskan till alla som voro honom nog olika att kunna finna behag i råbet och oskönhet, m. m. Ville hon med ett lekande skämt aflocka honom ett löje, möttes hon af en mörk blick, en kylig tystnad; sökte hon med en prydnad eller en mödosamt uppdragen blomma göra hemmet behagligare då han väntades hem, märkte han det icke ens, utan slöt sig inne i stum förtviflan.

Richard var dock en älskvärd och sällskaplig natur. Men i denna ödemark — för hvem skulle han här tala? Med hvem skulle han här byta tankar? hos hvem söka den elektriserande kraft, som ligger i ett lifligt motstånd eller ett varmt medgifvande?... Hans hustru?... »Stackars Helene!» Hon var ju i samma fördömelse som han, och det ökade hans lidande blott att se henne. Hur kunde det dessutom falla någon in att underhålla sig med sin hustru eller ens gå till mötes hennes svaga försök att ge intresse åt deras samlif! Sådant brukas icke i »det høie Nord», upplyser förf:n mot slutet af boken.

Den förädlande kärlek, det hjertats samlif som förklarar och förskönar allt, den ömsesidiga sträfvan att alltmer vinna hvarandra och derigenom afvinna lifvet allt det bästa det har att gifva — allt detta, som Helene dunkelt tänkt sig såsom utgörande äktenskapets egentliga väsende, flydde henne som en drömbild. Att det borde så vara, det kände hon, men att det icke så blifvit, det kunde ju ej vara någons annans skuld än hennes.

Hon skulle med den hon älskade kunna trifvas hvar som helst; men Richard, så öfverlägsen, så fint bildad — hur skulle *han* hafva nog af hennes sällskap — hur skulle *han* finna nöje i hennes konstlösa sång eller hennes läsning, som de så mycket älskade hemma! Och den olycksaliga maten sedan! Utan förråd och utan tillförsel — hur var det möjligt att hålla ett godt bord! Och likväl — när en man tigande skjuter bort tallriken och lem- nar bordet hungrig, då *kan* det ju ej vara annat än hustruns fel! — Och slutligen — hur illa, hur dåligt af en hustru att icke kunna afhålla sig från att gråta, och derigenom ge den älskade mannen nya orsaker till missnöje.

»*Lifvet kräfrer starka qvinnor!*»

Helene mindes väl sin moders ord och kände djupt deras sanning. Men afvisad af mannen och bunden af misstro till sig sjelf, förmår hon ej drifva kraften längre än till den passiva trohetens, umbärandets, den tysta undergifvenhetens kraft. Redan hade den stumma förtviflan, den odelade och därför dödande smärtan lagt sin iskalla hand mellan de båda makarne, då Elses ankomst förändrar förhållandena. I den rikt begåfvade och sjelfständigt utvecklade unga qvinnans sällskap blir Richard sig åter lik. Helene får mod att deltaga i samtalen och öfverraskar stundom mannen med drag af en liffullhet som han icke anat, eller af en qvinlig värdighet, för hvilken han omedvetet böjer sig. Men hans eldsjäl kräfrer dock något annat och mera, än denna ännu ej till sjelfmedvetande väckta natur hade att gifva — en natur, hvilken dessutom hade den stora bristen att tillhöra hans hustru och således var skyldig att hängifva sig åt honom när helst han behagade.

Ynglingens slumrande tycke för den ädla, högt begåfvade Else flammar upp hos mannen med en förtärande styrka. Allt- för ren att misstänka något sådant som en förbjuden passion, anar dock Helene med kärlekens instinkt att han drages till Else. Men hur naturligt finner hon det ej! Else, så begåfvad,

så älskvärd, så stor — hon, Helene, så liten, så arm på allt annat än kärlek. Sjelfva styrkan, eller öfvermåttet, i denna ödmjukhet gör henne oduglig till mannens räddare. Denna uppgift blir Elses och hon löser den på det ädlaste sätt. Det afgörande samtalet mellan henne och Richard utgör i sin höga, enkla kyskhet den vackraste och mest betecknande motsats till den qualmiga nattscenen, då Maries mentor erkänner sin kärlek och bjuder henne farväl.

Huru en kamp på lif och död utkämpades i Richards själ; huru den ädle prestmannen blir honom till hjälp vid öfvergången från en lägre till en högre lifsåskådning; huru han besestrar sig sjelf ända derhän att söka och finna en uppgift värd att lefva för, äfven i den afskydda trakt och bland det föraktade folk, dit han af ett oblidt öde blifvit försatt, och huru, under denna den afgörande lifskampens tid, hans ögon småningom öppnas för värdet af den qvinna, hvilken så tyst men så troget stått vid hans sida, aldrig deltagande i hans kamp, men heller aldrig tviflande på dess utgång — allt detta känner läsaren af berättelsen.

Äfven här framträder på ett bjert sätt skiljaktigheten i det franska och det norska skaplynnnet: Den lidelsefulla men hastigt öfverståndna ångern och bättringskampen hos den franska hjeltinnan finner sin motsats i det djupa, redliga allvar hvarmed Richard kämpar sig igenom frestelse och sorg. Betecknande är äfven, att då några få veckor äro tillräckliga för att öfvertyga Marie Fitz Gérald att hennes ostadiga hjerta vändt tillbaka från den brottsliga lidelsen till den äktenskapliga kärlekens hamn, låter den norske förf:n tio år gå förbi innan han återför oss till Richard och Helene, nu förenade i det vackraste samlif.

En varm tillgifvenhet, ett obetingadt förtroende, en aktning som närmar sig vördnad betecknar den lärde vetenskapsmannens umgänge med sin anspråkslösa hustru; och Helene, med sitt stilla, ännu blygt beslöjade väsen likasom mättadt af lycka, lefver blott i honom.

Att Richards hjerta, ännu under äktenskapets lugna, rena lycka, ömmar för det läkta såret af den häftigare lidelse han en gång rönt, antyder förf:n, men ger oss på samma gång vissheten att en sådan känsla, tillbakavisad så som här af en ädel qvinna och bekämpad af en rättsinnad man, väl kan förblifva såsom ett smärtande minne, kanske äfven kan beröfva äktenskapet en ginstä af dess naturliga glöd, men aldrig skall väcka en syndig tanke, aldrig skall ställa sig skymmande eller skiljande mellan man och hustru eller fräntaga äktenskapet dess förädlade och lyckliggörande makt.

Öfvergå vi nu till den engelska äktenskapsromanen, så finna vi i George Eliots hjeltinna en qvinna, lika ung som Helene och Marie, men af helt annat skaplygne. Dorothea Brooke är en djup, religiöst anlagd natur, mäktig af en hänförelse och en offervillighet utan gräns, men kräfvande för båda ett högt mål. Någon att se upp till och lära af, något att verka för med sina bästa krafter, ett stort mål att lefva och dö för — detta var den sökande grundtanken i hennes unga lif, medan deremot kärleken i vanlig mening, den personliga sympatien, den hemlighetsfulla makt, som drager hjerta till hjerta, länge var henne fullkomligt okänd. Att hon under sådana förhållanden ej kunde finna sig tillfredsställd hvarken af den hederlige men inskränkte godsegarens tillgifvenhet, eller af de små filantropiska företag, hon med hans biträde började, är naturligt. Först då den lärde forskaren och presten, han, som egnat sitt lif åt idéens tjänst — en idé, hvilken, en gång utarbetad, skulle gifva menskligheten nyckeln till hennes innersta historia — först när *han* värdigades sänka sig ned till henne, den ringa, olärda qvinnan, och gifva henne då och då en dunkel inblick i sina tankars verkstad, först då trodde hon sig finna ett mål, värdt att lefva för, och lofvade med glad hänförelse att blifva den store mannens ödmjuka och offervilliga maka.

Han var besynnerlig och tafatt i umgänge med andra, sade man. Ja, naturligtvis! Huru skulle den som alltid rört sig inom idéernas rymd icke känna sig illa till mods i småfolkets hvardagslif! Han var i förtid åldrad och böjd . . . Nå väl! Hvilken lycka, hvilken ära för henne att få stödja den ädle och lägga in hela sin ungdom, sin friska, spänstiga kraft i hans tärda lif!

Men det skulle dock förblifva omöjligt att älska en sådan man, menade systemen. Men hvad var det då att älska? »Större kärlek hafver ingen, än att han ger sitt lif för sina vänner», och det var ju detta Dorothea ville. Ett förädlande samlif i idéens tjenst, ett stadigt inträngande i Guds afsigter, ett samfäldt sökande efter det dolda sammanhanget mellan tillvarons brutna företeelser, ett oafåtligt arbete på att göra menskligheten delaktig af den klarhet, den harmoni, man sålunda samfäldt tillkämpat sig — detta var kärlek, detta var äktenskap enligt Dorotheas uppfattning.

I hvad mån delades nu denna uppfattning af hennes make? Först småningom vågade hon göra sig sjelf denna fråga, och svaret utföll icke tillfredsställande. Likasom Helene i den höga Norden och Marie i det hvimlande Paris, lemnades hon i Rom hela dagarne ensam och erfor likt sina medsystrar härvid ett styng af smärta. Och likväl — han, så stor, så öfverlägsen, hur skulle han kunna behöfva henne? — hur dåraktigt att tro något sådant! Och när han någon gång tog henne i anspråk för att vid hans sida göra ett utdrag ur någon af de gamla luntorna i vatikanen, hur kände hon sig icke stolt och lycklig, just som Helene och Marie då deras män värdigades i förbigående sysselsätta sig med dem. Blott långsamt inser Dorothea att hennes törst efter sanning och ljus lemnas utan all näring här så väl som i det hem hon lemnat; att hennes åsigter ej blott skilja sig från mannens, utan af honom helt enkelt ignoreras; att hennes omdöme, hennes urskilningsförmåga, alla hennes andliga hjälpmedel föraktas eller med halft afundsam misstro tillbakavisas;

korteligen, att mannen i henne aldrig väntat eller önskat något annat än ett simpelt redskap, en mekanisk hjälp vid sitt stora arbete. Vid dessa upptäckter falla, en och en i sänder, den unga hustruns sköna illusioner om ett andligt samlif, ett gemensamt arbete i idéens tjänst. När hon dertill efter ett hårdt motstånd nödgas erkänna för sig sjelf att det stora målet för mannens sträfvan — detta mål, för hvilket de tillsammans skulle lefva och dö — var af en högst tvifvelaktig beskaffenhet; att det, närmare skärskådadt, förkrymptes till hardt när ett vetenskapligt nonsens; att hvad hon trott vara ett sublimt arbete för menniskoandens frigörelse, i sjelfva verket var endast ett slafvande under den egna fåfången — med ett ord, att mannens hela lifsuppgift var förfelad, emedan den haft det egna jaget och icke sanningen till mål, och att det nu var för sent, om det ens någonsin varit möjligt att öfvertyga honom härom; — då kände hon sig till mods som en drunknande, hvilken griper efter en sista utväg till räddning och finner blott ett halmstrå.

Älskande sanningen ända till lidelse är hon bragt derhän, att tigande nödgas åse och i viss mån sjelf medverka till det lifslånga arbetet på ett osannt bländverk. Långtande med hela häftigheten af en martyrsjäl att få offra sig åt Guds och mensklighetens tjänst, finner hon sig bunden vid sisyphusarbetet för en småsinnad ärelystnads tillfredsställande.

Huru den unga qvinnan, fastkedjad vid den torre, hjertkrympte, utan kärlek svartsjuke pedanten, bar sitt lif — utan bitterhet men också utan all glädje, full af medlidande men ur stånd att älska — detta utgör Dorotheas äktenskapshistoria. Mer och mer inser hon att sysslandet med böcker och välgörenhetsanstalter eller svärmandet för höga idéer icke kunna ersätta umgänget med en lefvande människosjäl; att hvarken Herodotus eller det nya sjukhuset, ej heller drömmen om ett lifsideal som flyr henne, förmå utfylla den kvalfulla tomheten i hennes lif. Hon känner det »såsom vatten för törstande läppar» att få meddela sig, öppna

sitt hjerta för någon utan att återhållas af fruktan. Hon längtar efter ett arbete, som kunde, likt solsken och regn, omedelbart gagna och glädja — efter en mencklig varelse att älska och älskas af.

Men hon längtar förgäfvcs. Mannens släcting, den unge Will, till hvilken hon i början drages blott af sin varma medkänsla för alla som orättvist lida — sedan måhända af en varmare känsla, hvars art hon sjelf ej förstod — bannlyses från hennes närhet, och Dorothea står ännu mera ensam och öfvergifven inför ett kärlekslöst äktenskap och ett glädjetomt arbete.

Följande ädla naturers benägenhet att öfverdrifva sin pligt står hon slutligen i begrepp att gifva det löfte mannen velat afordra henne, att efter hans bortgång fullfölja hans »stora verk» och sålunda binda sig under en lifslång trældom, då hans plötsliga död befriar henne derifrån.

Härmed hafva vi genomgått de trenne äktenskapshistorierna så långt de resp. förf:ne låtit oss följa dem. Att upptaga alla de intressanta jemförelsepunkter de erbjuda, skulle öfverskrida omfånget för denna lilla studie. Vi få derfor, till dem vi redan i förbigående antydt, framhålla blott några få till närmare belysning. Härtill välja vi då först *de olika qvinnotyper* våra förf. framställa; vidare *de alldeles snarlika hinder de uppställa för förverkligandet af äktenskapets idé*, samt slutligen det intryck de gifva af *den äktenskapliga institutionens närvarande ståndpunkt* samt af *dess förmåga eller oförmåga af framtida utveckling*.

Att vi härunder komma att företrädesvis sysselsätta oss med *hustrun* och hennes uppgift för förverkligandet af äktenskapets idé, är en naturlig följd af åskådningssättet hos våra förf., hvilka alla tre ställa hustrun i medelpunkten af sin berättelse och tala likasom ur hennes synpunkt och å hennes vägnar.

En blick på de trenne hustrur, hvilkas historia vi följt, visar oss dem som olika typer af det så ofta och så häftigt omstridda begreppet *qvinlighet*. Marie Fitz Gérald torde såsom den mest omedvetna, den af ett manligt stöd mest beroende, närmast motsvara den uppfattning af qvinlighetens sanna väsende, som yttrar sig i den så ofta använda bilden af »rankan», ett väsen, lätt, luftigt, mjukt till en grad, att det låter böja sig hvart man vill och snart sagdt af hvem som helst, och hvilket, lemnadt åt sig sjelft, blir ett rof för egna nycker eller slumpens vindkast. Typen torde till sitt ursprung vara gallisk, men betraktas ännu såsom det högsta qvinlighetsideal i länder hvilka mottagit starkt inflytande af den galliska folkstammen.

Helene åter, »böjlig, men icke som säfven», trofast, tåligt lidande och bidande, älskande emot all förhoppning, utan att dock uppgifva sin qvinliga värdighet, är en god bild af det germaniska qvinnoidealet.

Men Dorothea Brooke! Till hvilken qvinlighetstyp skola vi hänföra henne? Hon rymmes icke i den hvilken vi angifvit såsom Helenes, ehuru hon har mycket gemensamt med densamma, och hon eger icke den ringaste frändskap med den art af qvinlighet, som vi låtit representeras af Marie. Dorothea är i sjelfva verket allt hvad Helene är, men hon är derjemte något vida mer. Mången skall finna henne alltför besvärligt stor, hennes natur alltför hög och rik för att vara sannt qvinlig — en egenskap hvilken ofta anses liktydig med den gyllene medelmåttan. Hon är, torde någon tänka, mera människa än qvinna, eller för mycket det förra för att kunna fullt vara det senare. Utan att fördjupa oss i någon närmare granskning, torde vi dock komma sanningen nära, om vi uppställa Dorothea Brooke såsom det framtida qvinlighetsideal, hvilket det skall vara den anglosachsiska folkstammen beskärnt att förverkliga — en qvinlighetstyp lika rik till ande som hjerta och böjd kanske att, i motsats till den germaniska idealqvinnan, hängifva sig mera åt andens än åt hjertats ingifvelser.

Vilja vi nu bestämma ej blott *arten* utan ock *halten* af den qvinlighet, som i våra hjeltinnor fått sitt uttryck, och söka vi för detta ändamål den känsligaste gradmätaren af det sannt qvinliga, så tro vi oss finna den i *förmågan af tro och kärlek*. Ju högre denna förmåga befinnes vara hos föremålen för vår granskning, desto fullhaltigare är värdet af deras qvinlighet.

Börja vi med den unga fransyskan, så finna vi hos henne föga af denna tro, hvilken yttrar sig som trohet i personliga hjerteförhållanden, och ej mer än *ett* enda spår af något som förtjenar kallas religiös tro: *hon försummar aldrig att göra bön med sina barn innan hon far på bal*. Detta är hela hennes uppfostringskonst och den enda yttring af tro, som spåras i hennes lif, från den stund hennes första oklara men riktiga instinkt af äktenskapets ändamål och föräldrakallets kraf blifvit förqväfd. Förmåga af tro fattades henne icke, men den blef aldrig utvecklad; hennes tro sattes aldrig i samband med hennes lif. Hon gled ut ända till förderfvets yttersta brant — hon räddades derifrån — hon indrogs i ett ädlare lif — insöp äfven här giftet af en brottslig lidelse — frestades, upprättades och återkom till sin första kärlek — allt utan att man finner att hennes tro varit henne ett enda ögonblick hvarken till tröst eller stöd.

Den protestantiska Helene hade kanske vid sina aderton år ej kommit stort längre än till denna passiva tro, som var be-tecknande för hennes katolska medsyster, och denna tro hade hos henne gått upp i troheten för hennes kärlek och dess föremål. För den offrar hon, om ock blott i småsaker, sin tro på det rätta. Förebråelsen häröfver väcker henne först till sjelfransakning. Sedan, då hennes slumrande barndomstro möter de hänfulla gensägelserna af mannens rationella, stundom bittert gudsförnekande åskådningssätt, tvingas hon till djupare sjelfpröfning. Men seende i stumt vemod sin gamla tro falla i stycken, saknar hon alla vapen att försvara den med. Ej mäktig af en på djupet gående sjelfständig troskamp, väntar hon tåligt hjälp

af mäktigare andar. Med ett långt större behof af tro än Marie och med förmåga af ett verkligt personligt troslif synes Helene från sin ståndpunkt, likasom mannen från sin, hafva under prestens ledning kämpat sig ut ur tvifvel och otro till en högre kristlig lifsåskådning. Läsaren får af hennes återställda äktenskap det intryck, att det är grundadt kanske ännu mera på tro än på kärlek.

Dorothea, religiös till sjelfva sitt grundanlag och redan vid späad ålder en utpräglad troskraftig personlighet, har aldrig upplefvat någon tid af sådan passiv tro, som den öfver hvilken Marie aldrig nådde, och hade aldrig heller såsom Helene känt tviflets frätande mask undergräfvad eller otrons öppna anfall rubba hennes glada, bergfasta tro. Men om hon var i ortodox mening en troende, låter förf:n oss aldrig veta; snarare får man en och annan antydning om motsatsen.

»Så långt jag kan minnas tillbaka», säger Dorothea, »har jag gjort upp min tro för mig sjelf. Jag trodde att Gud ämnat hvar och en människa att uträtta något af Hans verk; nu, när det blifvit mig förnekadt att verka, tror jag att blotta viljan att göra något godt, den ständigt brinnande medkänslan för alla som lida, likafullt uträtta något, att de på osynliga vägar fylla någon brist, afhjelpa någon nöd, ehuru vi ej veta hvilka. — — Tag ej denna tro ifrån mig», ber hon, »den är mitt lif!»

Då Will klagat att han har intet mer att lefva för, tillbakavisar hon ett så förmätet ord. »Om vi förlorat allt hopp för vårt eget bästa, så återstår ju alltid andras — och det må väl vara värdt att lefva för. Några kunna alltid bli lyckliga. Då jag var som mest olycklig, blef denna tro min tröst.»

Då hon stod i begrepp att taga ett afgörande steg för sitt senare lif, var det icke åtrån efter egen lycka som utgjorde hennes drifkraft. Hon brann af begär efter det absolut rätta, att det måtte taga sin boning inom henne; hon bad att Gud med sin vilja måtte styra hennes, och i tro att så skett handlade hon.

Utrymmet tillåter ej att anföra mer, men det sagda torde vara nog för att gifva en föreställning om den troskraft, som utgjorde kärnan i Dorotheas hela väsende. Skulle endast förmågan af en varm och lefvande tro få gifva utslaget, vore det således den engelska hjeltinnan som skulle vinna priset såsom den fullhaltigaste qvinlighetens representant.

Men vi öfvergå nu till den andra sidan af vår granskning, i det vi pröfva den kärlek, af hvilken de trenne hustrurna befinnas mäktiga.

Först möter oss den barnsliga tillgifvenheten hos den unga fransyskan, hvilken, rätt vårdad och omhuldad, kunnat utveckla sig till en varm och trofast, om också ej mycket djupgående känsla. Såsom nu, vanvårdad och förqväfd, får denna känsla gifva rum åt en nyckfull behagsjuka, hvilken småningom, från att blott leka med männens sinlighet, sjelf förvandlas till någonting dermed likartadt, en lidelsefull, osund känsla, utan mål, hvilken, af slumpen riktad mot en hederlig man och af honom riktad tillbaka till hennes make, nu får en lycklig utveckling, men lika lätt hade under motsatta förhållanden urartat till en lastbar lidelse.

Helenes kärlek är af en långt högre art — denna i viss mån gudomliga art, som alltid ser den älskade sådan han är i sina bästa stunder, som gör det möjligt att älska lika obetingadt och osvikligt äfven då man som bittrast lider af den älskades irringar, samt att aldrig ett ögonblick tvifla att han ju en gång skall återvända till sin rätta kärlek.

Dorothea åter gör det olycksbringande missgreppet att antaga tankens förmenta sympati för hjertats. Hon brinner af kärlek, men icke till personen utan till den idé som af denna representeras. Hon älskar icke, som Helene, nog, för att i längden kunna bortse från skuggsidorna i mannens karaktär, ehuru hon kämpar ärligt och länge för att bevara åt honom den beundrans hängifvenhet, som hon misstagit för kärlek.

»To be a help to some one who did great works» *) var den lycka hon drömt. Men när det stora verket visade sig vara ett fåfängligt bländverk, när den hjälp som begärdes af henne inskränktes till en mekanisk skrivvaresyssla, när hvarje sjelfständig tanke hon yppade afklipptes med förklaringen: »You would use your own judgment, I ask you to obey mine» **), när sjelfva hennes ömma deltagande, hennes qvinliga åtrå att bringa tröst, afvisas såsom en förnärmelse, en kränkande misstro, då kan hon ej dölja för sig sjelf att hennes lif likasom mannens är förfeladt, att de tvänne aldrig skola bli ett. Hon känner att hon har rätt och han orätt i uppfattningen af äktenskapet och dess ändamål, men också att hon är hjälplös, fullkomligt maktlös att genomföra sin åsigt. »He never knows what is in my mind — he never cares!» ***) äro de betecknande ord, med hvilka den anderika unga qvinnan inför sitt eget medvetande erkänner hopplösheten af sitt äktenskap.

Marie skulle i hennes ställe gråtit en dag, men sedan tagit saken lätt nog och i yttre förströelser sökt ersättning för sin förlorade lycka.

Helene hade kunnat blunda för sin egen olycka likasom för mannens fel, lycklig nog af att få vara hans skrivvare och hans hushållerska, blott hon såge honom nöjd och vänlig.

Icke så George Eliots hjeltinna. Hon inser och erkänner inför sig sjelf att hennes äktenskap är ohjelpigt förfeladt. Men att i minsta mån lösa sig från de förpligtelser det ålagt henne, kan ej ett ögonblick falla henne in. Hon måste förblifva sig sjelf och äktenskapets idé trogen, äfven då hon ej förmår att realisera den senare eller kan bevara åt mannen sitt unga, varma hjerta. Detta hade i sjelfva verket aldrig haft någon andel i hennes förbindelse; hon hade ingen kärlek att ge och deri låg en skuld, som, ehuru ofrivillig, kräfde ett offer.

*) Att blifva en hjälp för någon som hade en stor lifsgerning att utföra.

***) Du vill begagna ditt eget omdöme, men jag begär att du följer mitt.

***) Han anar icke hvad som bor i min själ — han frågar icke derefter.

Skulle nu Dorotheas missgrepp bevisa att hon icke vore mäktig af en djup, *personlig* kärlek, då måste hon, enligt den grundsats från hvilken vi utgått och oaktadt hennes troskraft, tilldömas en lägre grad af qvinlighet än hennes norska medsyster. Men denna fråga kan först i det följande afgöras. Ett hafva vi imellertid redan fått klart, nämligen att våra författare i de trenne hustrurna framställt qvinnor af det mest skiljaktiga skaplynne.

Den franska har knappast gry till en personlighet, saknar all förmåga att beherska sig sjelf och andra samt ger föga trygghet för varaktigheten af sin nyvunna äktenskapliga lycka.

Den norska är en klarare men dock aldrig fullt sjelfmedveten personlighet, hvilken snarare underordnas för än uppbares af kärleken och hvars högsta mål är att »gå upp i» föremålet för denna kärlek.

Den engelska är en ädel, fullkraftig personlighet, hvilken dock i saknad af kärlekens ledstjerna förfelar sitt mål.

Så som vi sett, gestalta sig också de trenne äktenskapen på olika sätt. Ju större nu denna olikhet framträder, desto märkligare blir det att finna hurusom de hinder äktenskapet, under i öfrigt så skiljaktiga förhållanden, har att bekämpa för att nå sitt mål, äro af alldeles enahanda art.

En genomförd granskning af dessa hinder skall gifva läsaren anledning till märkliga iakttagelser. Här måste vi inskränka oss till att blott i tvänne korta punkter definiera dem.

De hinder, som äktenskapet enligt våra författare möter för förverkligandet af sin idé, äro nämligen väsendtligen tvänne:

För det första *skiljaktigheten i mannens och qvinnans uppfattning af kärlekens art och äktenskapets ändamål*;

För det andra *motsägelsen i den hufvudvunna åsigt som tillägger (icke minst i mannens ögon) hustrun största ansvaret och högsta uppgiften vid förverkligandet af äktenskapets idé, men beröfvar henne makten att fullgöra detta värf, i det mannen (icke minst*

från hustruns sida) antages böra vara den ledande, hustrun blott den lydande eller lidande parten i äktenskapet.

Den medvetna eller omedvetna kampen emot dessa hinder utgör nu, enligt våra förf., äktenskapets historia. I mån som hindren besegras och häfvas, så att förhållandet mellan makarne småningom vinner mer och mer enhet och jernvigt, i samma mån är äktenskapet räddadt och går tryggt framåt mot sitt mål. Der hindren kvarstå obesegrade, går det förr eller senare under och förfelar i egentligaste mening sitt ändamål.

Det vill dock af våra förf. synas som skulle äktenskapet ännu i vår tid befinna sig på ett lågt utvecklingsstadium, för så vidt som det saknar förmåga att reformera sig sjelft eller att utan främmande hjälpkrafter lösa sin uppgift. Så t. ex. låta både den franska och norska förf:n hustruns uppfattning blifva den segrande i de äktenskap som räddas, men gifva dock hustrun sjelf föga eller ingen del i räddningskampen, hvilken å hennes vägnar utkämpas af utanför äktenskapet befintliga krafter. Under sådana förhållanden återstår alltid det spörsmålet: hur går det om yttre hjälpkrafter saknas, eller om de svika sin uppgift? Huru hade det t. ex. gått med Maries äktenskap, om vännen och dennas bror ej funnits till hands i det afgörande ögonblicket, eller om den senare varit nog svag att begagna sig af Maries svaghet? Och å andra sidan, huru hade det gått med Helene och Richard, om Else ej funnits, eller om hon delat Richards lidelse i stället att lösa honom derur?

I förra fallet hade tydligen allt varit förlorat. Förf:n medger det sjelf i de slutord, med hvilka han uppmanar de äkta männen »att sjelfva öfvertaga sina hustrurs uppfostran, emedan det är ytterst sällsynt att finna en så hederlig och oegennyttig informator som Maries». I senare fallet åter hade hustrun väl räddat sig sjelf, men näppeligen sitt äktenskap — sin kärlek men icke dess föremål.

Den norske presten hade väl alltså rätt: »qvinligheten be-

står i något annat än att blott rodna och slå ned ögonen. Lifvet kräfver starka qvinnor.» Äktenskapet innebär, likasom hvarje lifsform, en utvecklingskamp från lägre till högre stadier, och för att segerrikt utkämpa densamma fordras kraft ej blott att *lida*, utan ock att *handla*, ej blott att *underkasta sig*, utan att *öfvervinna* — icke minst den egna svagheten.

Det var denna kraft som brast Helene, och hvilken Marie, när hon slutligen tillgrep den, använde för sjelfviska ändamål i strid med äktenskapets idé och hennes första riktiga uppfattning af densamma. Hos Dorothea deremot fanns denna handlingskraft i rikt mått, men förblef vaumäktig emedan kärleken fattades, ej blott hos hennes för allt slags hängifvenhet otillgänglige make, utan äfven hos henne sjelf. Hon såg det rätta och kämpade därför, men förgäfves; och i medvetande af att ej *kunna* ge kärlek gaf hon underkastelse, men uppgaf i och med detsamma allt hopp om ett sannt äktenskap *).

George Eliot synes alltså försmå den yttre hjälp för äktenskapets förverkligande, som våra andra förf. tillgripit, och lemnar hellre problemet olöst. Med den karakter han i Dorothea framställt skulle också en främmande hjälp varit otänkbar.

Men huru skulle då Dorothea lyckas i ett på ömsesidig kärlek grundadt äktenskap? *Kan* en sådan qvinna älska? *Kan* hon hängifva sig åt något annat än idéer? *Duger* hon till hustru?

Svaret på denna fråga ligger i Dorotheas karakter. Det var

*) Att alldeles detsamma inträffar i ett äktenskap der *mannen* är den moraliskt öfverlägsne och ser det rätta, men ej förmår hos hustrun bringa det till seger, visar förf:n i Lydgates och Rosamunds äktenskap, en intressant parallelbild till Dorotheas och Mr. Casaubons. Lydgates sorgsna anmärkning då den fåfänga hustrun uttalat en önskan att mannen haft ett »finare» kall än läkarens: »älskar du icke hos mig vetenskapsmannen, så skall du aldrig älskat mig!»; den bittra slutsats han drog af hustruns motvilja att ordna hemmet på ett enklare sätt för att undvika skuldsättning: — »hvad vore för qvinnan en man utan tillgångar att anskaffa speglar och sidenmöbler!» — allt detta är ett motstycke till Dorotheas erfarenheter, och på samma gång visar Lydgates historia, att det är svårare för mannen än för qvinnan att i ett olyckligt äktenskap förblifva sig sjelf och sin högre lifsuppgift trogen.

icke oförmåga af kärlek, utan snarare okunnighet om hvad personlig kärlek i sjelfva verket är, som först föranledde Dorotheas misstag i val af make och sedan stälde den unga hustrun maktlös gent emot svårigheterna i hennes äktenskap. Genom att ända sedan barndomen hafva hängifvit sig med hela sin själ åt ideella föremål, är Dorothea ännu som qvinna okunnig om hvarje annat slags passion. Men när hennes själ en gång mottagit kärlekens eldsdop, när hon skänkt den unge Will sitt hjerta, älskar hon som få; mindre blindt, mindre godtroget än Helene, men kanske i ännu högre mening trofast.

»Nothing could change me, but thinking you were not so good as I had believed you to be» *). I dessa enkla ord ligger Dorotheas hela kärleksförklaring och på samma gång vissheten att hon skall älska, ej blott som Helene med den halft gudomliga kärlek som i den älskade alltid ser idealet, utan med den ännu gudomligare, som fått makt att i någon mån förverkliga det samma.

I förmåga af både tro och kärlek skulle alltså den engelska hjeltinnan vara den segrande. Långt ifrån att det rent mänskliga i hennes väsen skulle upphäfva det rent qvinliga, tyckes Dorothea vara ämnad att bekräfta den motsatta åsigten.

Men för att fylla kärlekens högsta uppgift måste också Dorothea sjelf bli utvecklad i öfverensstämmelse med det ideal, det gudsbeläte som ligger slumrande i hennes eget väsen. Frågan synes då vara, icke om Dorothea duger för äktenskapet, utan om *äktenskapet duger för qvinnor sådana som Dorothea?* Med andra ord: *Skall Dorothea vid Wills sida blifva allt det hvartill hon är ämnad?*

George Eliot ger på denna fråga till en del undvikande svar. Dorothea skall aldrig ångra sin förbindelse med Will. De båda voro förenade med en kärlek starkare än allt som kunnat

*) Ingenting kunde ha förändrat mig, om ej vissheten att ni icke varit så ädel som jag trott.

undergräfvade den. Dorothea fann vid Wills sida ett lif som tog hennes hjerta och hennes åtrå att gagna i fullt anspråk, dels genom »den hustruliga hjälp» hon var lycklig att få gifva sin make i hans offentliga värf, dels genom det välgörande inflytande hon utöfvade på sina närmaste.

Så till vida synes allt godt. Och likväl ligger det ett visst vemod öfver afslutningen af George Eliots roman. Förf:n talar om offer å Dorotheas sida, om höga sträfvanden, som icke få något mål, om en tro som tar form af illusion. Han erinrar sig med bitterhet hurusom den tid är förbi då för naturer sådana som en Sancta Teresia funnos stora lifsuppgifter, sådana som en klosterlifvets reform m. m. Och han ställer sig sjelf ej helt utanför den krets, som beklagar att en personlighet af så sällsynt begåfning, så rik på andeligt stoff, som Dorothea, skulle »gå upp» i en annan och verka endast inom den trånga familjekretsen.

Läsaren måste också, kanske mot sin vilja, medgifva att det ligger en olöst motsägelse mellan Dorotheas första höga äktenskapsideal och den bild förf:n med några få drag ger af hennes lif såsom Wills maka. Dorotheas andra äktenskap framstår nämligen här alldeles likartadt med Helenes, medan det dock råder en himmelsvid skilnad mellan de båda kvinnornas skaplynne och själsriktning. Helene *kan* gå upp i en annan utan att förlora något af sig sjelf, och hon skall i äktenskapet, såsom det af ålder gestaltat sig, finna all den utveckling, hvaraf hon är mäktig. En kvinna som Dorothea deremot skall, medvetet eller omedvetet, nödgas afstå något af sin egen personlighet för att kunna gå upp i en annans; för många af hennes yppersta naturgåfvor skall det nutida äktenskapet, *så som förf:n tecknar det*, icke hafva något bruk, för många af hennes högsta lifsbehof icke någon tillfredsställelse.

Är nu detta ett missförhållande, oskiljaktigt från äktenskaps naturen, och hvilket alltså en Dorothea, en Lydgate och deras

likar få tåligt underkasta sig? Eller är det en ofullkomlighet, ett lägre led i utvecklingen af dess idé, hvilket hvart och ett sannt och lyckligt äktenskap mellan personer med högre andlig utveckling fått till uppgift att i någon mån öfvervinna?

George Eliot synes luta åt den förra uppfattningen. Af de vemodiga antydningarne på bokens sista sidor är man åtminstone berättigad att draga den slutsats, att förf:n anser äktenskapets institution icke vara mäktig af utveckling och fullkomning; att han tror den vara ämnad att stå stilla i en för alltid gifven form, hur än tiderna vexla och människoslägtet går framåt. Enligt denna uppfattning måste då, för qvinnor sådana som Dorothea, äktenskapet uppställa ett absolut *Enten-Eller: din kärlek eller din personlighet!* Ettdera måste offras.

Men är det så? Eller om det är så i förf:ns hemland, skall det så förblifva? Skall ej den ädla, fullhaltiga qvinlighet, af hvilken Dorothea med alla sina brister är den höga, ännu knappt förverkligade typen, vara mäktig att lösa denna motsägelse?

Skall ej utvecklingskampen inom det lyckliga äktenskapet — ty också detta har en sådan kamp att bestå — komma att i vår tid gälla frigörandet af personligheten, icke i trots af, utan i kraft af kärleken?

Skall ej äktenskapet i sjelfva verket blifva, såsom Dorothea tänkt sig det, ett samlif i idéens tjänst, ett stadigt utspanande af Guds afsigter med dess egen tillvaro, ett bekräftande af dess uppgift såsom det innerligaste och heligaste förbund människor imellan, ämnadt icke att splittra utan att samla, icke att klafbinda utan att frigöra allt det ädlaste i mannens och qvinnans natur, allt det högsta, mest gudomliga i menniskoanden?

George Eliot har icke, lika litet som våra tvänne andra författare, uppkastat några sådana frågor, men han tvingar dem ofrivilligt på oss, och vi bortlägga hans bok och avsluta vår lilla studie med ett starkt intryck deraf, att det svar nutiden ger på

dessa spörsmål, skall bestämman arten och värdet af den framtida äktenskapsromanen, både den som lefvcs och den som diktas.

40. Om bildning och halfbildning.

Att bildningen icke är bunden vid ett visst mått af bokligt vetande, ett visst antal examensbetyg eller ett visst sätt att vara och kläda sig, är en af dessa teoretiska sanningar, hvilka öfvergått till axiom, medan de dock i det dagliga lifvet faktiskt förnekas. Vår tid, hvilken älskar att företrädesvis kalla sig bildningssökande, har dock icke kommit längre än sina föregångare i erkännandet af denna sanning. Snarare skulle man, vid en blick på examensväsendets osunda blomstring, på missförhållandet mellan hem och skola, eller vid att lyssna till de skiftande uttrycken af det lärda föraktet å ena sidan och det olärda hatet å den andra, tro den hafva drivvit förnekelsen till sin spets.

Med glädje måste man därför helsa hvarje uttalande, som är egnadt att på ett kraftigt och levande sätt framhålla den sanna bildningens art och betydelse i motsats till den osannas. Ett sådant uttalande, hemtadt ur ett nyligen hållet skoltal af Hr Domprosten C. W. Linder, ha vi nöjet att här, med den ärade förf:ns tillstånd, meddela, önskande att det måtte behjertas af unga och gamla.

Det finnes i vårt språk och följaktligen äfven för våra föreställningar något, som heter *halfbildning*. Vi böra dock komma i hog, att halfbildning och half bildning icke är alldeles detsamma. Half bildning säges oftast om den, som är i sin art ofafslutad, ofullständig, icke färdig; men hon klandras icke för det, hon sättes blott flere eller färre trappsteg nedanför den, som hetes vara afslutad och färdig. Halfbildning åter kallas en sådan bildning, som icke blott är ofullständig, utan äfven mer eller mindre dålig. Vid halfbildningen låder något af bristande anseende, ja, af vanfrejd; hon anses, som den omyndig förklarade, icke kunna råda öfver sig och sitt; hon är, som den till neslig handling förvunne, i saknad af allmänt medborgerligt förtroende, och hon klandras opåtaladt till och med af sina egna målsmän.

Det kännemärke på halfbildning, som jemförelsevis oftast uppgifves, är det, att hon icke i sig har någonting helt och fulländadt, utan stannar halfvägs mot sitt mål; hon kan för litet och vet för litet. Att halfbildningen med sanning kan sägas vara sådan, det torde vara svårt att neka. Men kan icke det samma med fullt skäl sägas äfven om allt annat, som företer sig i menniskolifvet? Hvilket menniskoverk kan sägas vara helt och fulländadt? Hvilken menniskoansträngning har ej nödgats stanna nedanför sin fullkomlighets mål? Hvilken menniska har ej behof af att kunna ännu mer, än hon redan kan, och veta ännu mer, än hvad hon redan vet? Man kan få höra det välvilliga eller nitfulla berömmet säga om någon, att han stått eller står på höjden af *sin* tids bildning; men ännu aldrig har en menniskotunga vågat göra sig skyldig till den tilltagsenheten, att hon påstått, det någon dödlig stått på höjden af *all* tids bildning.

Till bildningen hör naturligtvis kunskap och vetande. Menar man, att en menniskas uppfattning förmår att rymma eller en menniskas lif hinner med att uppsamla allt vetande? Det är ju omöjligt. Likasom menniskan måste gå steg för steg, om hon med sin fot skall på marken uppnå ett afsedt mål, så måste hon, ofullkomlig som hon är, äfven i andens verld gå steg för steg för att komma till vetandets mål, till kunskap och insigt. Hon kan ej på en gång eller liksom i ett tag omfatta allt, som står att veta, hon kan ej heller någonsin under hela sitt lif hinna att ens småningom tillegna sig allt, som är att lära. Den ene inhemtar ett, den andre ett annat, allt efter som naturlig begåfning och arbetsamhet samt i öfrigt tillfälle eller lefnadsbehof göra det möjligt eller nödigt. Den enes mått eller art af kunskap hjälper, fyller, ersätter eller fullföljer den andres, och allas samlade kunskapsskatt är det andliga förvärf, som står ett samhälle till buds i och för den id, det har att utföra till uppfyllande af sin bestämelse. — — — — —

Måttet varder för mensklighetens kunskapssamlande icke heller

någonsin fullt, huru väl än människorna må sins emellan fördela och ordna arbetet för detta samlande. Se vi då på hvar och en enskild människa, måste det i ännu högre grad gälla om henne, att hennes kunskapssökandes mått aldrig blifver fullt; *hon blifver aldrig fullärd*. Huru lärd hon än må vara och anses, är det alltid mycket mer, som återstår för henne att lära, än det hon har lärt. Klart är, att ingen i sådant afseende kan blifva annat än ofullständigt lärd, och att hvars och ens bildning således alltid måste förete något halft, något bristfälligt och otillfredsställande. Det är sålunda en dåraktig förmätenhet, om den ena människan tager sig till att föraktligt peka på den andra och säga: den der är bara halfbildad. Hon ser grandet i broderns öga, men märker ej bjelken i sitt eget. Vi lida i detta hänseende alla af halfbildningens lyte, alla utan undantag. Skilnaden är blott den, att lytet märkes af alla andra bättre än af oss sjelfva samt röjer sig hos den ene mer, hos den andre mindre.

Såsom vi finna, ingår kunskap eller vetande i bildning. Kunskap eller vetande är dock därför icke *det samma* som bildning. Skulle ingen få anses bildad, som ej vore i högsta måtto kunskapsrik eller lärd, då skulle man lätt kunna räkna de bildade, som funnes ibland oss. Men nu hör till bildning någonting annat jemte kunskap; och det är *förädling*. Denna sida af bildningen företer i mångfaldiga grader och skiftningar många olika utseenden och kan därför betecknas med många olika namn. Men hvart och ett af dessa utseenden har sitt motstycke af vrång bildning eller halfbildning. Vi skola söka att genom särskiljande af några bland dessa olikheter angifva åtskilliga af de rätta och osvikliga kännemärkena på så väl sann bildning som halfbildning.

All sann bildning har noggrannhet och ordningssinne till sina ständiga biträden, liksom halfbildningen har hafset och oordningen till sina. En skicklig husmoder sätter ej sina syltburkar bland grytorna, ej heller ställer hon upp sin psalmbok i skaffariet. Så blandar ej heller den rätte bildningssökaren till sam-

mans det, som han lärt af Guds ord och katekesen, med det som han lär af kemien; och i hvad han känner om verldshändelsernas gång lär han sig skilja det, som tid efter annan vexlar och för-går, från det, som under alla vexlingar och förändringar är vor-det orubbadt och beståndande. Hvar sak för sig, säger ordspråket: derefter lämpar han sitt arbetssätt, deraf hemtar han sin arbets-vinst. Han ser tingen an icke med ett flygtigt ögonkast, såsom ytligheten gör, hvilken nöjer sig med skalet och icke bryr sig om hurudan kärnan är. Han springer ej med oförrättadt ärende ifrån ett kunskapsföremål för att med samma påföljd hasta till ett annat. Ty han är icke någon vän af mångslöjden, hvilken af nyfikenhet att se allt ej kommer sig för att betrakta något. Han håller sig vid ett, till dess detta står klart och otvetydigt för honom; häri ligger ej svaghet, utan begränsning. Han kan ej rå med allt, ej ens mycket, och därför tager han väl vara på litet; detta medför ej torftighet, utan leder till helgjutenhet.

Den dugande bildningen är ej hvad hon är genom sin bredd och sin omfattning, utan genom sin stadga och sin mognad. Denna stadga och mognad medföra i sin ordning ett sinnelagets allvar och en tänkesättets lyftning, som hålla sig obesmittade af all flärd och lumpenhet. Den bildning, som vill gälla för att vara något annat än hvad hon är, är flärdens bildning. Hon är som furumöbeln målad i mahognyfärg: den minsta skrapning på ytan blottar hela bedrägeriet. Hon liknar emaljögat, hvilket är för syns skull i så måtto, som det är till för att se på, men icke för att se med. Flärdens bildning är svag; hon orkar sällan lyfta sin blick uppåt och har därför icke öga för annat än det, som ligger i stoftet. Nödgas hon också någon gång vända sig i riktning åt det, som är ofvantill, så hjälper det icke; ty hon är äfven kortsynt och ser endast det för ögonen är. Hon är hem-van i intet, utom i det lumpna, och hvad som går utom den omedelbara tillfredsställelsen af den egna nyttan och njutningen,

det rör henne icke. Det enda slag af lyftning, hon röjer, är högmodets eller i bästa fall högdragenhetens. Hon kan då ofta visa sig både som mångkunnig och som mycket kunnig.

I motsats härtill kännes den sanna bildningen igen på sin ödmjukhet. Hon vet väl hur litet hon har och hur mycket det t. erstår henne att få. Men i detta medvetande ligger ock hennes styrka; ty den som vet hur litet han funnit af hvad han söker, har just deri en sporre att ytterligare söka och oupphörligt söka, allt under det han känner hugnad äfven af det lilla han funnit. Bildningen, den sanna bildningen, fordrar ödmjukhet af sina sökare, ty derförutan låter hon sig icke finna. Den stolte krigaren drager ut med härskaror och vinner segrar och tager länder och kufvar folk; han kan tilltvinga sig sina motståndares underkastelse, men icke deras hängifvenhet. Sanningens apostel deremot kommer mer som en bedjande, än som en bjudande. Han pockar ej på andras öfvertygelse, han endast ådagalägger sin egen; men motstånd besegrar han och hjertan vinner han, dock icke för sin skull, utan såsom tjenare åt sanningen.

Så är all bildnings art den, att hon rensar bort all sjelfviskhet ur själen och gör henne mottaglig för allt sannt och skönt och godt, som Gud förlänat människorna. Deraf komma must och kärna i vår kunskap, hur ringa han än för öfrigt må vara, deraf kommer sol i vår upplysning, hur svag hon än i sig sjelf må befinnas, deraf kommer den hunger och törst efter ständigt större insigt och ständigt starkare ljus, som gör hvarje oss mötande omständighet till föremål för vår lärgirighet och hvarje vår medmänniska till lärare och medlärjunge i samma person. Sådan är den bildning, som tänder den heliga elden i våra hjertan och låter oss i Gud se en god och barmhertig fader samt i människorna, huru skilda till stånd, vilkor och sysselsättning de än äro, se sannskyldiga bröder.

41. Camilla Collett mot lofprisarne af Byrons karaktär.

Den berömda norska författarinnan har helt nyss i det norska Aftenbladet uppträdt med en väl berättigad och med den henne egendomliga, stundom alltför bitande skärpan affattad protest mot de »Udskeielser» af tidsanden, hvilka inom litteraturen, särskildt inom dramatik och biografi, uppenbara sig i sträfvandet att till det yttersta blotta, och på samma gång försvara, den sedliga slappheten och det frivilliga slafvandet under sinliga lustar, som fläcka karaktären hos åtskilliga af historiens och poesiers heroer.

Denna protest synes oss så väl berättigad och vittnar om en så varm rättskänsla samt en så skarp blick för tidsandens lyten och den fara de innebära, att vi göra oss ett nöje af att här meddela en sammanfattning deraf.

Långt ifrån att, som en förfluten tid, söka öfverskylla eller försköna felen hos historiska personer, för att kunna fritt egna dem sin beundran, har, säger Camilla Collett, vår tid företagit sig att företrädesvis studera och beundra just felen.

Förf:nan påpekar den förkärlek, hvarmed nutida dramaturger framdraga sådana karaktärer, hvilka af historien stämplats såsom ett slags odjur i menniskoform, och huru biograferna älska att företrädesvis fördjupa sig i den psykologiska analysen af just de dåligaste sidorna hos de personer de skildra; allt detta icke för att visa huru dessa själslyten motverkat eller missriktat deras stora egenskaper, utan för att framhålla sina hjeltar såsom så mycket mera värda sina medmenniskors beundran, just därför att de voro stora också i brottet, eller i bästa fall för att, med den sedliga liknöjdhet, hvarmed vivisektorn undersöker missbildningarne af ett i vetenskapens intresse stympadt objekt, uppvisa lifsrörelserna hos olika andliga missfoster.

»For Satan, ja, kald dem kun Uhyrer, naar de endelig skal have et Navn

Hvidt eller Sort,

Sort eller Hvidt!

Det rager os kun lidt,

Naar bare det er *stort*.»

Det är vidare ett betecknande drag hos nutida biografier, säger Fru Collett, att den hyllning, de egna lag- och strafflösheten hos sina hjeltar, träder allra starkast fram i skildringen af dessas förhållande till *qvinnorna*. Vi finna det i nästan alla Göthe-biografier, och vi återfinna det ännu mera utprägladt i en nyss utkommen biografi: *Lord Byron* af den tyske författaren *Karl Elze*.

Vi återgifva med några förkortningar författarinnans intryck af detta arbete på hennes eget språk.

Om dette Verk gjælder i fuldeste Maal, hvad der ovenfor er sagt; vi staa her ved Grændsen, den yderste Grændse, for den Retning, hvorhen Tidsaanden peger. Författeren synes her fuldstændig at være kommet udover den Svaghed at ville »ophøje Fejltrin og Laster til moralsk Skjønhed». Man skal ikke kunne bebrejde ham, at han med noget »Bladguld udpynter Dyret i Mennesket». Det har lykket ham at drage dette sin Helts »*Menneske*» frem for Lyset til et Totalbillede af en moralsk Vanskabning saa forfærdelig, at vi uvilkaarlig komme til at tænke paa, om Mythen om Hestefoden virkelig daterer sig helt fra den gamle Skovgud, om den ikke snarere skulde skrive sig fra Aarhundredets berømte Klumpfod. Man mærker dog ikke til, at nogen Kvalme eller Benauelse har grebet Biografen under dette betænkelige Arbeide. Tvertimod, han finder sig vel derved. Han fordrer paa hver Side Skaansel, ja Kjærlighed og Beundring for denne sin sjelelige Klumpfod, medens han med lidenskabeligste Uvilje forfølger Alt, hvad der i Ord og Daad, i Tanke og Følelse rejser svageste Protest mod den.

Var det tænkeligt, at saadan Protest kunde udeblive? Nej, ligefra den sagtteste Murren indtil Uviljens, Afskyens ufordulgteste Udbrud, samlede den sig ogsaa til hin verdensbekjente Opposition, der drev Byron fra hans Fædreland, en Opposition, der senere blef hans Dyrkere en saa stadig Kilde til Forargelse, men som alene kunde udgaa fra en naturlig Anstændigheds- og Skikkelighedsfølelse i Menneskehjertet, der heldigvis er uudryddelig og saa gammel som Menneskeheden.

Det er, som sagt, især Kvinderne, der unegtelig spillede en sørgelig fremragende Rolle i Byrons Liv, som Forfatteren lader sin Uvilje gaa ud over, med den mærkelige Forvexling, at det er Byron, der havde at beklage sig over dem, ikke omvendt, de over ham. Dette er noget ganske Nyt. Der gaar overhovedet en Tone mod Kvinden igjennem denne Bog, som endog i vore Dage, hvor man dog maa vænne sig til Et og Andet, maa vekke Studsen. Man kan paa det Nærmeste sige, at der nævnes ikke Kvinde eller kvindelig uden i nedsættende, ringeagtende Forbindelse. »Paa Kvindevis» heder det overalt, hvor der er Tale om Fejl, som vi have vænnet os til at anse som fælles for den hele skrøbelige Menneskehed. Vi kunne næsten fra hvert Blad citere Prøver derpaa, vi ville indskrænke os til at udhæve nogle Enkelte:

Side 366. Efter en rædsom Beskrivelse af Byrons Optræden som ganske ung heder det: »Og da hans Væsen gjorde Lykke, især hos Damerne».

370. Sammenligning mellem Byron og Rousseau, der »begge bleve fordærvede af Kvinderne» (!).

173. »Ligesom Rousseau var han ogsaa et Offer for Samfundet, som ikke har minste Ret til at beklage sig, allermindst have Kvinderne Ret til at bebrejde ham. Noget.»

376. Hvor der tales om Byrons Sladdersyge heder det, at han »paa Kvindevis strax plejede at meddele Tredjemand, hvad der var betroet ham af Andre».

357. »Hans alt andet end mandige Forfængelighed.»

365. Item om hans »Lunefuldhed», »Pirrelighed», »Egensindighed», »Trods»: »Det kan ikke negtes, at hans Karakter ogsaa i denne Henseende *havde noget Kvindeligt.*»

Kort, Hr *Elze* kommer til den Slutning, at alle Byrons slette Egenskaber tilhørte det »svage Kjøn» og alle hans store og gode derimod hans eget, og denne Karakteristik, der samler sine heftigste Udfald mod de *ædlest* Kvinder, der kom i Berørelse med ham, kulminerer i den sikkert mageløse Paastand, der netop faar en saadan Vegt der hvor han tilslut leverer det psykologiske Totalbillede af ham, *at det var Kvinderne, der fordærvede ham og voldte hans Undergang.*

Paa hvem af de Kvinder, som i Biografien forekomme, kan denne forfærdelige Beskyldning passe?

Vi ville lade hans underlige, lunefulde, hidsige, men med alt det, skikkelige og godartede Moder, der efter Hr *Elzes* Paastand var Skyld i Byrons Atheisme, fordi hun slæbte ham for ofte i Kirke, en Tvang, som dette geniale Barn hævnede ved »at stikke hende med Knappenaale». Hun Stakkel! var visselig ikke skikket til at opdrage en Søn som denne. Men hvem, kan man spørge, vilde været det? Var det da de Kvinder, han senere mødte i Livet, og som havde tilstrækkelig Sjelshøjhed til at føle hans Aag som en Nedværdigelse og Styrke nok til at bryde det og ikke lade sig lokke ind under det igjen, hvoraf vi først og fremst maa nævne hans ulykkelige i alle Forhold ædle Hustru? Eller var det de Svagere, der ikke formaaede det, disse Skarer, der simpelthen bleve Ofre for hans Lyster og Luner og som han forlod, »naar han blev mæt af dem», som det i Hr *Elzes* Studie maaske ganske *følgerigtigt*, om just ikke *følgeværdigt*, heder... Eller skal Beskyldningen træffe hin højhjertede, varmlodige Italienerinde, der paa en Maade forenede disse Yderligheder, halv Yndlingsslavinde, halv den lykkebringende, beskjærmende Fe — hun, der har opnaaet den sorgeligste Berømmelse i denne Mands Liv, idet hun ofrede Fædreland og Familie, Rygte og Rang for

hans Skyld, hvis Trofasthed og blinde Beundring overlevede Skilsmisse og Død, og som han efterlod eller rettere *forlod* saa arm, saa hjælpeløs, at hun maatte ty til et schofelt Forsørgelsesparti for at kunne existere, — en Kjendsgjerning, der endog aftvinger Biografen et Udraab af Missbilligelse? Nej, af gode Grunde behandler han hende skaansamt. Vi maa vende tilbage til Hustruen; paa hende er det, han ytrer mest Tilbøjelighed til at vælte Ansvarret for Byrons Førdærvelse. Han synes i sit blinde Had ligeoverfor hende, ganske i Samklang med de fleste Dagens Forfattere, at gaa ud fra, at ligesoverfor deres Helte og Heroer, har en Kvinde ingen moralsk Rettighed, ingen Selvbestemmelsesret, hun har kun vijeløs at lade sig rive hen i Hvirvelen af deres altopslugende Storhed, og enda regne det som en overordentlig, ufortjent Lykke, om hendes Navn, kjedet til et saadant Navn, overlever den personlige Undergang — eller som en af de rigtige Götheentusiaster udtrykker sig: »wenn sie unter die Sterne seines Herzensmythologie erhoben und bewährt werden kann!»

Den stakkels *Frederikke Brion* kunde tale om denne Lykke, der betalte den saa dyrt med en kort og bitter skuffet Ungdomsdrøm, og som først efter et langt, ensomt, kummerligt Liv, maatte dø som en gammel Skolemesterske i en tydsk Smaaby, inden hun blev optaget blandt den store Mands hjertemythologiske Stjernebilleder. Hvor derimod denne Friederikerresignation, denne blinde Offerhengivelse mangler, hvor de handlede efter Indskydelsen af sin Menneskeret til ogsaa at existere, hvor de med et Ord gjorde ringeste Modstand, betegnes det gjerne med de uforsonligste Navne. Det er derfor ikke en Tilfældighed, at de noble, *ærbare* Kvinder, der nyde den betænkelige Lykke at have staaet i nære Livskonflikter til berømte Mænd, ere Gjenstand for en særlig Misgunst af Biografene. Vi erfare det blandt andet i *Adolph Stahrs* Goetheapologi »*Weimar und Jena*», hvor denne Misgunst i fuldeste Maade gaar ud over Fru *v. Stein* og vi gjenfinde den i forhøjet Grad hos K. Elze. Overalt hvor der er Tal om Lady Byrons

kun altfor begrundede Modstand, især hendes Vægning at tilbagekalde Skilsmissen, finder han knapt Ord til at udtale sin Indignation. Har da denne Ulykkelige gjort andet end at flygte fra Djævelen til Gud?

Er det ikke nok, at denne Hustru retslig støttede Nødvendigheden af Skilsmissen til 18 Punkter, hvoraf nogle ere blevne almindelig bekjendte, de andre ere maaske ikke engang skikkede til at blive det? At han allerede inden Udløbet af deres kun 15 Maaneders Samliv (1815—16), alt dette fortæller os Hr Elze med beundringsværdig Upartiskhed — havde forødt hendes Formue saaledes, at man pantede ud ligetil Ægtesengen — at han skjød Pistoler af i hendes Sovekammer — at han fandt Behag i, da hun laa i Barselseng, at narre hende med, at hendes Moder, som hon forgudede, var død — at han forbandede den Spæde i Vuggen, m. m.?

Det är omöjligt, säger författarinnan, att få fram en mera afskyvärd bild af en »äakta» man än den Hr Elze gjort sig besvär att uppvisa för oss i denne sin store heros. Och likväl, huru stor är icke hjälten äfven i denna egenskap i biografens ögon, jemförd med »den unaturlige, den ubönhörlige Dygdessnerpen» — hans hustru.

»*Storheden adler Lasten*», det är mot »denne Anskuelse, der efterhaanden er bleven en Verdensläre, som i vore Dage höjlydt forkyndes», som Camilla Collett protesterar och med värme uppmanar qvinnan i alla länder att höja sin röst. Och att tidsanden kan urarta till en sådan grad, att den hyllar dylika satser, det tillskrifver hon qvinnans tystnad i de stora sedliga samhällsfrågorna och saknaden af qvinnans klarare blick och renare om-döme på sedehistoriens område, företrädesvis der denna historia afspeglar sig i personliga förhållanden, såsom i biografi och dramatik. Men, tillägger författarinnan, och vi önska innerligt att hon får rätt, det skall komma en tid, då vi skola få se de store männens lif belyste också ur qvinlig synpunkt... Qvinnans in-

flytande skall äfven på detta område verka som en renande och upprättande makt... Den slumrar ännu denna makt, men den skall icke evigt slumra. En dag skall komma, då man skall helsa den som en räddning.

42. Handarbetet och bokbildningen.

Diskussionsprotokollen vid de fria skolmötena i Stockholm 1875—76.

Den praktiska arbetsskolan för barn och ungdom i Stockholm.

Om slöjdskolan och folkskolan af *O. Saloman*.

Folkelige Grundtanker af *Christoffer Bruun*.

Vid det första fria skolmötet i hufvudstaden, hvilket, såsom bekant, hölls vintern 1875 under presidium af den berömde skolvännen och forne läraren, Friherre Alfred Fock, betonades kraftigt af trenne talare vigten af att det praktiska arbetet erkändes och upptoges såsom en faktor i gossars och flickors uppfostran äfven inom de bemedlade samhällsklasserna, ej blott till motvigt för det ensidiga läsarbetet i skolan, utan ock såsom ett oeftergiftigt vilkor för duglighet i snart sagdt alla lifvets förhållanden. Detta första uppslag i frågan gaf anledning till ytterligare öfverläggningar vid det följande årets skolmöten, då bland andra läraren i den judiska folkskolan, Herr Palmgren, varmt förordade slöjdundervisningen såsom underlag för all annan undervisning. Den vore, förklarade han, det första och naturligaste medel så väl att bibringa barnet händighet och arbetshåg, som i synnerhet att väcka dess iakttagelseförmåga samt lära det att tänka och för gifna ändamål använda sina späda krafter, själens så väl som kroppens. Barnet behöfver tidigt sysselsättning; det tröttnar snart vid att endast leka; då tillgripas taffleböcker, mammas album m. m. Men detta bläddrande tröttar också, och hvad värre är, det slappar förmågan att se, medan det dock icke

sysselsätter något annat sinne än synen. Så heter det snart: pojken eller flickan måste i skolan och lära sig läsa; han eller hon har ingen sysselsättning och vänjer sig endast att göra odygd hemma. Hur det sedan går till i skolan med de stora klasserna af små abc-darier under en enda lärarinna; hur onaturligt detta inpluggande af konstlade tecken med alla deras olika sammanställningar och användningar blir för det vid allt tankearbete ovana barnet, helst när det måste ske i massa, utan aktgifvande på olika fattningsgåfvor och utveckling; hur det visserligen lyckas, men detta ej sällan på ett helt mekaniskt sätt, så att barnet visserligen kan läsa och skriva, men ofta utan att förstå *hvad* det läser eller skrifer, och äfven i bästa fall på bekostnad af en tankekraft, hvilken, bättre och på ett för barnet naturligare sätt använd, gifvit en mycket bättre behållning — allt detta skildrades med lifliga färger. Särskildt betonades att läsningen ofta för barnet blir en plåga, som det endast under hotelse af straff kan förmås att underkasta sig, hvaremot handarbetsundervisningen, rätt bedrifven, alltid roar det. Barnet älskar handling, det behöfver sysselsättning, men det vill ha ett påtagligt mål för sin verksamhet och synliga frukter af sitt arbete. En spånkorg, som de små gjort med egna händer, skänker dem en förnöjelse, som ingen bedrift i abc-boken kan framkalla, icke ens när deras flit drifvit »tuppen att värpa», ett uttryck, som kunde antagas såsom ett naivt uttryck af den sanning, Herr Palmgren framhöll, den nämligen, att det är endast genom ett under, en naturvidrighet, som man kan bringa späda barn att lära läsa innan de lärt något annat.

Hr P. belyste sina påståenden med exempel dels från det bekanta Kindengartens-systemet, dels från sin egen mångåriga erfarenhet som lärare, samt utkastade slutligen med stöd af sin personliga erfarenhet den paradoxen, att en intelligent gosse, som ända till 12 års ålder ej åtnjutit någon boklig undervisning, men sysselsatts med handaslöjd och praktiskt arbete, skulle lika fort

men med större andlig behållning och med den ofantliga vinsten af ett utbildadt praktiskt sinne och handlag hinna fram till elementarskolans mål, som en med honom i begåfning jemngod gosse, hvilken från 5, kanske 4 års ålder tillbringat större delen af sin tid vid boken.

Framställningen helsades med lifligt bifall af flertalet bland de åhörare, som utgjorde lekmannaklassen vid mötet, men motogs med ogillande af mängden bland skolans män och qvinnor; detta ända derhän, att en af de talare vid föregående års möte, som kraftigast förordat slöjdundervisning för gossar, nu uppträdde för att gendrifva hvad han ansåg som öfverdrifter i Hr P:s anförande, förmenande att denne ville gifva *färdigheten* större värde än *kunskapen* och sätta den *praktiska förmågan* högre än *själens bildning*, något som talaren nu vederlade med erinrande om den gamla sanningen: *Menniskan lefver dock icke af bröd allenast.*

Tankeutbytet var i denna fråga det lifligaste och rikhaltigaste under alla mötesdagarne, likasom ock det enda, hvilket ännu i yttre afseende burit någon frukt.

Med initiativ af tvänne för skolan varmt nitälskande personer, då varande Fröken Anna Hierta, numera Fru Retzius, samt Herr G. Laurin, uppgjordes nämligen redan följande höst planen till en arbetsskola för barn, en förlagssumma garanterades, lokal och materiel anskaffades och skolan öppnades under Hr Palmgren såsom föreståndare i Oktober 1876 samt fortgick under vintern med ett antal af omkr. 70 yngre och äldre elever, mestadels gossar, hvilka erhöilo undervisning i spånarbete, pappersflätning, modeltering i lera, träsågning, snickeri och träskulptur m. m., hvarjemte för flickorna äfven lemnades undervisning i sömnad.

I trots af åtskilliga svagheter och missgrepp, oskiljaktiga från nybörjaren, och oaktadt de märkbara spår af bristande enhet i ledningen samt, i somliga föräldrars tanke, äfven af bristande tukt och allvar i hållningen, hade dock den lilla arbetsskolan tillvunnit sig många vänner och bildat ett ganska beak-

tansvärdt uppslag för ett praktiskt förverkligande af våra slöjdvänners önsknings. Skolan fortgår äfven i höst, nu under Hr Palmgrens namn, och lärer vara talrikt besökt. Att hon verkat äfven utanför sitt eget område, samt att den tanke hon företräder slagit rot äfven på områden, der man icke gillar Hr Palmgrens metod eller vill begagna sig af hans skola, synes bland annat af de små flockar af skolbarn, hvilka man då och då möter på hufvudstadens gator, bärande i handen spånkorgar, flätade pappersmattor m. m., frukten af skolans handarbetsklass, som nu skall bäras hem och visas för föräldrarna.

Frågar man sig hvad som härmed vunnits, då ju i alla tider nästan alla flickskolor hos oss haft handarbetet upptaget bland sina läroämnen, om ock i följd af den korta tid och de otillräckliga lärarekrafter det erhåller, mera till namnet än till gagnet, svaras: Hvad som vunnits, är fastställandet af följande grundsatser:

1:o. *Undervisning i handarbete är lika väsendtlig för gossar som flickor;*

2:o. *Detta läroämne förtjenar ej blott en plats i skolprogrammen och i lässkolans lärosalar, utan torde kräfvat helt och hållet sin egen skola;*

3:o. *Handarbetsskolan bör föregå och bereda väg för lässkolan, samt derjemte erbjuda de lärda skolornas äldre lärjungar tillfälle till arbeten, som fordra större kraft och högre skicklighet.*

För vår del tro vi att dessa grundsatser äro i allmänhet riktiga och glädja oss uppriktigt åt de försök som göras för dess tillämpning, på samma gång vi upprepa hvad vi så ofta förut skriftligt och muntligt betonat, att nämligen handarbetsskolan i ännu högre grad än lässkolan måste betrakta sig såsom *en hjälpare* för föräldrarna, samt af dessa begagnas endast då förhållandena omöjliggöra barnens undervisning i hemmet. Ja, vi skulle önska att den nya skolan ville omfatta en klass, der *uppfostaren* kunde inskrifva sig sjelf såsom lärjunge: Mödrar med ej alltför många

barn — fäder med ej alltför vidlyftiga affärer eller betungande embetsgöromål — lärarinnor, lärare, icke minst barnsköterskor, bildade för sitt viktiga kall — alla dessa borde, med någon insigt i ämnet, utan svårighet kunna i hemmen bilda sina egna handarbetskolor med samma fördelar som skolan utomhus och med inga af dess olägenheter. Eller, om nu detta vore att begära för mycket af hemmen i städerna, med dess ostadiga, af yttre intrång påverkade lif, så fasthålla vi dock den öfvertygelsen, att några familjer, som förenade sig om dylika hemskolor i slöjd, skulle göra saken den bästa tjenst, på samma gång de sjelfva vunne ett närmare inflytande på skolans hållning och en bättre fördelad undervisning än i den offentliga skolan med dess stora klasser.

En vägledning för ett ändamålsenligt ordnande af slöjd- undervisning i större skala finner man i den lilla skriften: *Slöjdskolan och folkskolan af O. Saloman*, hvilken vi härmed förorda såsom det bästa, om ej det enda vår litteratur har att bjuda på detta område.

Vill man deremot se frågan om kroppsarbetets värde och betydelse, samt faran af att lägga hela tungan af detta arbete på en viss samhällsklass och derifrån helt och hållet fritaga en annan, belyst ur *högre* synpunkt, så bör man läsa en i dessa dagar utkommande skrift af den värderade norske förf:n och skolmannen Christoffer Bruun, hvilken skrift förut delvis stått att läsa i ett norskt landsortsblad under öfverskriften: »Folkelige Grundtanker».

Utän att vilja gå läsaren i förväg genom att fullständigt referera det kortfattade men synnerligt rikhaltiga arbetet, hvilket bland annat innehåller ett kraftigt försvar för folkhögskolan och dess uppgift samt för den åsigt som vill för all bildning lägga en fosterländsk grundval, meddela vi här blott en sammanfattning af dess uttalanden om *kroppsarbetet för den bildade mannen*, belyst af erfarenheten äfven från våra egna förhållanden.

Förf. börjar med att erinra hurusom det tunga kroppsarbetet för lifvets uppehälle blef enligt skriften menskligheten pålagdt såsom ett fruktansvärdt ok, och huru det likväl har visat sig vara en välsignelse, som medför helsa för kropp och själ. Väl, säger han, hafva vi stundom en känsla af att det icke stämmer öfver ens med vår ursprungliga natur. De som känt andens krafter starkast röra sig i deras inre, känna också kraftigast sitt ursprung från en himmelsk fader, och de hafva väl också en förnimmelse af att människan, såsom Guds friborne son, egentligen icke borde tvingas att arbeta för födan, att hon borde hafva helt andra och högre uppgifter för de kungliga krafter, som äro henne gifna.

Men så som menskligheten nu en gång är beskaffad, är det påtagligt att hon icke kan undvara detta ok. Förf:n erinrar om hur i de länder, der människorna behöfva litet eller intet arbeta för att kunna lefva, det alls icke är de andliga krafterna som njuta fördelen af denna frihet genom att vinna en högre utveckling. Huru tvärtom just de lägre, djuriska drifterna der få öfvervigten och utvecklas så att de nästan förqväfva de andliga, och människan närmar sig djurets ståndpunkt. Hade nu hela menskligheten varit fritagen för att arbeta i sitt anletes svett, så hade hon väl länge sedan gått så att säga till förruttnelse och dukat under. Men nu föreligger henne detta arbete såsom en tvingande nödvändighet. Slägtet i dess helhet kan ej undandraga sig densamma så visst som det vill fortfara att vara till.

Men mångfaldiga enskilda personer kunna lätt undandraga sig den och hafva också gjort det.

Inom de bildade klasserna är det öfver nästan hela den civiliserade verlden en antagen sed, att åtminstone männen skola vara fritagna för det arbete som sker i anletets svett. Denna befrielse hafva de fått, för att med odelad kraft kunna egna sig åt mera andligt arbete. Väl torde det vara ganska många som taga denna uppgift med föga allvar. Men detta anses dock i

allmänhet som ett fel, under det man allmänt finner det vara alldeles i sin ordning att tankearbetaren saknar all vana vid kroppsarbete. I alla händelser är det en känd sak, att alla, som möjligen kunna undandraga sig att arbeta med sina händer, också göra det. Nästan alla som befinna sig i bergade omständigheter, nästan alla som hafva någon andelig utveckling och som i kraft deraf blifva ledare bland sina medbröder, hafva undandragit sig den stora arbetslag, som gäller för släktet i dess helhet. — Det råder åtminstone i vår tid en vidt utbredd känsla af att det simpla arbetet skulle för dem innebära en förnedring.

Om man hos oss i Norge, säger vår förf., finge se en prest köra in sin säd eller en sorenskriver bära in ett fång ved, skulle det af de flesta betraktas som en skam. Vi här i Sverige minnas ännu en rik godsegare af grefflig släkt, hvilken gjorde sig omtalad vidt och bredt som ett löjligt original, emedan han verkligen sjelf brukade köra sin säd till staden, äfvensom man i hans hembygd ännu berättar som en rolig historia, att samme man, då han ville rätt grundligt gyckla med sin broder, en fin gardesofficer, skref till honom och bad honom taga emot ett parti säd, afsändt med ångbåten, tilläggande: »bror kan just ta' och bära upp säckarne till köpmannen, medan han går der uppe i Stockholm och roar sig.»

Visserligen är detta trettio år sedan, men tvifvelsutan skulle ett dylikt infall ännu i dag ådraga sig lika mycket löje. Dock har man inom vissa kretsar börjat få klart för sig, att det ligger något bakvänt i allt detta. När det nu inträffar inom en i armod försatt familj, ej blott att döttrarne, utan att räkna sig till »pauvres honteux», söka sin utkomst med handarbete, utan ock att sonen, den unge löjtnanten, efter slutad tjänstgöring för dagen hugger och bär upp veden för huset, så omtalas detta väl såsom något ovanligt, men dock i allo hedrande. Böcker skrivas och vackra tal hållas om »arbetets heder». Till och med vid några högre skolor har man börjat för-

söka att lära gossarne handarbete. Men ännu har man icke tagit något allvarligt steg i syfte att förändra det rådande missförhållandet. Saken är icke heller lätt. Den europeiska civilisationen har råkat i en sådan »klämman», att den som vill gå och gälla för bildad och fullgöra krafvet på en man, duglig för en andelig lifsuppgift, han måste använda hela sin uppväxt och ungdom till andeligt skolarbete. De skolor, som företoge sig att på allvar bedrifva handarbete, skulle snart bli kullseglade af de andra.

Den europeiska bildningen i våra dagar är rent af bygd på fritagelse från kroppsarbetets lag. Den kan icke böjas in under denna lag, utan att med det samma undergå en djupt ingripande förändring. Men denna bildning bär också tydliga spår af sjuklighet; och en del af denna dess svaghet kommer, enligt vår författare, deraf, att hon satt sig öfver det simpla arbetet.

I första rummet är det kroppen som lider deraf. Inom den bildade klassen, der son efter far flera släktled igenom växa upp såsom bokmenniskor utan kroppsarbete, der utveckla sig denna spensliga kroppsbyggnad och dessa tunna, slappa muskler, som vi blott alltför väl känna till. Vi ha blifvit så vana vid dem, att det ofta icke faller oss in att det kan eller bör vara annorlunda. Men både i konstnärens och läkarens ögon ligger det något vanskapligt i denna stympade menniskonatur. Det var icke så lifvets Gud tänkte sig människan, som han satte till herskare öfver sin skapelse. Och med de veka musklerna följer slapphet i alla de inre organer, hvilka förmedla den kroppsliga lifsverksamheten: svag matsmältning, svagt blodomlopp och mera sådant. Skall så dertill tanken under allt detta drifvas till hårdt arbete, så kommer det helas helsa och harmoni att lida ännu mera. Den öfverretade hjernan plägar då också genom hufvudvärk och nervösa plågor uppenbarligen vittna om att en onaturlig civilisation öfvat våld mot naturen.

Och är det nu tänkbart, frågar förf:n, att det sjäslif, som

fostras inom dessa förbleknade kroppar och bäres af dessa lidande hjernor, kan hafva helsans prägel? Nej, när mensklighetens starkaste sjäslif skall till större delen uppbäras af halfvissnade kroppsorganismer, så är det tvifvelsutan också sjelft sjukt och inkommet på falskt spår. År efter år kastar vetenskapen mer och mer ljus öfver det innerliga sambandet mellan kropp och själ samt bådas djupa ömsesidiga beroende af hvarandra. Och man kan icke heller tvifla på att sjuklighetssymptomen i vår hjernverksamhet och vårt nervlif, så väl som tidens egendomliga sjuklighetsprägel i det hela, är en trogen spegelbild af sjukligheten i vårt sjäslif, i vårt tänkande, i vår religion, i hela vår inre människa. Likasom våra kroppar äro blodfattiga och svaga, med onaturligt utvecklade och utarbetade hjernor, så saknar ock vårt sjäslif friskhet, värme och kraft. Endast tankekraften är utvecklad, kämpalikt utvecklad. Men den storhet den sålunda vunnit genom att suga kraften från de andra själsförmögenheterna, är icke sund.

Menniskorna hafva naturligtvis alltid varit starkt frestade att undandraga sig kroppsarbetets tunga, men i gamla tider ersattes det åtminstone med kroppsöfningar. Det är bekant huru för Grekerna kroppens utveckling till styrka och skönhet var en helig sak, som hörde med till deras gudadyrkan. Och de kände väl sin öfverlägsenhet öfver de folk, som saknade dessa företräden. Då den grekiske konungen Agesilaos stod med en liten skara spartaner djupt inne i Asien, ville han ingjuta hos sina krigare ett grundligt förakt för de vekliga, omanliga krigare som svärmade rundt omkring dem. För detta ändamål tog han några fångar, afklädde dem splitter nakna och lät så den blottade ömkligheten »passera revy» för sina uppställda krigare. Och Helenerna, heter det, logo, när de sågo »huru fula barbarerna voro på kroppen». Hvem vet hvad en af de gamle Grekerna skulle säga, om Europas ungdom i våra dagar skulle hafva en dylik uppvisning för honom!

Efter att hafva erinrat om den sundare riktningen af Englands uppfostringssystem samt om det företråde Amerika har framför Europa såsom det *enda land der bildade menniskor icke hålla sig för goda till simpelt arbete*, fortfar förf:n:

Strängt kroppsarbete är viljekraftens och sjelfbeherskningens naturliga skola. Och att färdas ute under bar himmel är lika välgörande för anden som det är oundgängligt för kroppen. Det anstår en *man* att kunna tåla en regnskur utan att behöfva tänka på förkylning. Och det är honom nyttigt att färdas i skog och mark, der han stöter på vanskligheter och faror, ur hvilka han måste reda sig sjelf utan att lita på andra.

Förf:n öfvergår derefter att skildra det inflytande, som föraktet för kroppsarbetet utöfvat på det *andliga* lifvet. Om Europas bildade klasser, säger han, finge växa upp på ett naturligare sätt än som sker, vore det tvifvelsutantill gagn för hela dess andliga lif. Detta lif har nu ofta en bismak af kammarluft och kammarlärdom, af kakelugnsvrå och ofrisk veklighet. Och främst lider det deraf, att *viljan håller på att slappas och vissna*. Våra största tänkare ha så länge suttit på sina studerkamrar och sysslat med de stora lagarne för naturen och tanken, att de glömt att någonting sådant som *vilja* och *frihet* finnes till. Viljan och friheten hafva för dem förlorat sig i den lagbundna nödvändigheten. De största förvilleelser inom vårt andeliv sammanhänga med detta. Så, när många af våra yppersta tänkare förneka Guds personlighet och utjemna skilnaden mellan godt och ondt. Hade de sjelfva haft en smula mera vilja och sett litet mera sådan hos sin omgifning, så hade de ej kunnat så alldeles glömma att hon finnes till. Och är Europas filosofi nära att uppge ända till *begreppet* vilja, så kan man lätt förstå att hon icke heller lemnar mycket kvar deraf i verkligheten. Huru ringa kraft har också ej denna filosofi att gripa in i utvecklingens gång! Hvilken förmåga hafva väl dessa kämpalika system lagt i dagen att föra mensklighetens och folkens lif när-

mare de höga ideal, efter hvilka de tråna? Snarare vill det synas som skulle ett framsteg i tänkandets värld hänga samman med ett tillbakagående i verklighetens. Dessa stolta tankebyggnader äro å ena sidan ett uttryck af vår tids storhet, men de äro tillika hans olycka.

Europa håller på att sjunka ned i ett tillstånd af öfvercivilisation och försvagning, hvilket i mycket påminner om det i medelhafsländerna på det romerska kejsardömet's tid. En af de stora grundorsakerna härtill är, att hon vändt ryggen till kroppsarbetet och det naturenliga lefnadssättet. Der detta sker, är alltid en öfvercivilisation tillstädes. *Arbetet i anletets svett är en af de stora gudomliga naturlagarne för mensklighetens tillvaro.* Man kan lätt nog trampa den under fötterna — lika lätt som de tio budorden. Men kränkes den allmänt, så drar det sitt straff med sig lika säkert som kränkningen af budorden.

Den bästa läkedom för Europas ohelsa ligger enligt förf:s öfvertygelse i möjligheten att förmå dess bildning att underkasta sig denna grundlag. Våra skröpliga kroppar, fortfar han, och vårt osundt utvecklade, slappa sjäslif äro lika mycket i behof af att styrkas med allvarligt arbete i fria luften. Själens är i blodet, sade de gamle Hebreerna. Visst är att själen kräfver varmt, friskt blod och starka nerver, att han kräfver de djupa andedragen i frisk luft, för att kunna känna sundt och tänka klart. Vi kräfva frihet att färdas midt ibland Guds natur, i den osynliges stora verkstad, der lifvets alla tusen munnar utandas lif och stilla hviska om sitt upphof. Vi kräfva att känna den oändliges himmel hvälfva sig hög och vid öfver den lilla världen i människans bröst. *Det föder tillbedjan, det öppnar ögat för den osynliga världens härlighet, det står i samklang med religionen.* Men kammarluft och bokdam, de stå i samklang med den lärda medelmåttan och med dessa långt utspunna tankebyggnader, hvilka bringa Gud i glömska och hafva så liten makt att gagna i det verkliga lifvet.

Äfven för ett annat af de djupa sår, af hvilka Europa lider, skulle erkännandet af kroppsarbetets lag, enligt vår förf., verka läkande. Det har i det nutida samhället uppdragits en allt för stor åtskilnad mellan de öfre och lägre lagren, mellan arbetarne på andens och handens område, mellan »fina herrar» och »simpla karlar». Det är ju högst sällan en »herre» bryr sig om att hafva mera att göra med en »karl», än som är oundgängligt nödvändigt. Och till och med om han *ville, kan* han knappast på djupare sätt umgås med sådana. De som fresta på det, få nog märka att det icke är någon lätt sak, ens med hjälp af en god vilja, att komma i närmare förstånd med det simpla arbetets män. Våra tankar, vår diktkonst, ja sjelfva vårt sätt att tala har fått något för dem främmande. De hafva öfvertagit för oss den tyngsta sidan af lifvet, och det vi kunna gifva dem i gengäld af människolifvets högsta fröjder är, äfven med vår bästa vilja, blott smulor. Men det som vi i verkligheten gifva dem är ännu mindre, ty det faller oss i de flesta fall aldrig in, att vi äro dem det minsta skyldiga. Den »simple karlens» simpla sätt att vara bär oss emot, och vi se honom icke gerna under vårt tak. Det är nästan som om människorna icke längre vore en och samma slägt, en och samma Faders barn.

Och denna kalla skiljemur anser Christoffer Bruun till stor del hafva uppkommit deraf, att de som lefva under lyckligare vilkor, satt sig helt och hållet öfver det stränga arbete, som är de andras dagliga lott. Den som aldrig på allvar sträfvat i sitt anletes svett, säger förf:n, han fattar icke lifvets tryck på »menige man»; han fattar icke heller dess enkla njutningar. Han vet föga om hur godt det gör att få kasta sig på backen och hvila ut när man är trött, eller hvad värde en styrkande måltid kan hafva. Det mesta af hvad som utgör lifvets glädje och plåga för arbetaren, har han aldrig tänkt på. Ingen under då att han icke kan slå an några strängar som framkalla genklang i den andra. Han har ofta svårt för att bara undvika att döma

honom obilligt eller känna motvilja för honom. Men stå en gång böjd öfver arbetet på åkern och torka svetten från din panna med en hand som arbetet smutsat, och du skall lära att döma mildare om det, som nu hos arbetaren är dig frånstötande.

Det finnes knappast något, säger förf:n, som bättre skulle främja ett godt förstånd och återväcka frändskapskänslan mellan de bildade och obildade samhällslagren, än införandet på allvar af undervisning i kroppsarbete för de bildade klassernas ynglingar.

Härefter visar förf:n huru hand i hand med ringaktningen för kroppsarbetet går böjelsen för öfverflöd samt njutningsbegäret. Detta, säger han, är det andra sjukdomssymptom hos tidens bildning, hvilket stämplar den såsom öfvercivilisation.

Också öfverflödet och njutningsbegäret hafva nu i Europas kulturländer nått en höjd som kan jämföras endast med förhållandet i det romerska kejsardömet. Nu likasom då följa de i släptåg med tidens bildning och tränga in öfver allt der denna banar sig väg. Och nu likasom då verka de förslappning och materialistisk sinnesriktning. I forntiden utgjorde de den graf, i hvilken folkens kraft sjönk ned och förmultnade. Huru de verka på vår tids män, visar förf:n med några starka drag.

Ju mera människan i sitt sinne upptages af sådant som mat och dryck, kläder, bostad och tidsfördrif, säger han, desto mindre bevändt blir det med henne sjelf, desto mindre blir hon duglig att tänka och handla. Den som kan orda vidt och bredt om mat eller moder, han kommer icke lätt att förstå en god sak. Och ju större behovet blir på alla dessa områden, desto dyrare blir det naturligtvis att lefva; desto mera slösar människan af sin kraft på att inbringa de nödiga penningarne härtill; och desto mindre kraft har hon kvar att använda i arbetet för en god sak.

Hur mången man brinner ej i ungdomen för en idé eller älskar en vetenskap, hvilken han, då han kan råda öfver sig sjelf, vill egna sin bästa kraft. Och huru stannar det ej hos de allra flesta vid blotta ungdomsdrömmen. Blifna män få de annat att

göra. Hvad är orsaken? Oftast ingen annan än den, att de använda för sin enskilda hushållning 600 speciedaler, då de godt kunde hjälpt sig fram med 500. Den tid mannen skulle haft öfver till tjänst för sin vetenskap eller sin älsklingsidé, stryker med för att inbringa detta sista hundratal, som skall betäcka utgifter, hvilka icke nödvändigheten utan skick och bruk och vekliga vanor pålägga den bildade. En stor del, kanske den största, af den hänförelse för ett högt lifsmål, som rört sig hos våra unga studenter, har sjunkit i denna graf.

Förf:n erinrar huru man ofta i konstens och skönhetens namn söker försvara lyxen. Men detta med orätt. Den tid, fortfar han, då konsten blomstrade i Grekland så som den aldrig har blomstrat på jorden, hvarken förr eller senare, bodde Athens borgare i tarfliga småhus. Det var i templen och på de offentliga byggnaderna konsten utbredde sin glans. Då öfverdåd i lefnadsättet trängde in på Hellas, begynte också konsten att sjunka. Detta helt naturligt, ty andekraften slappades och smaken blef oren. Lyxen har alltid dålig smak med sig. Derom bära vår tids qvinnodrägter bästa vittnesbörd.

Den äkta skönheten är enkel. Hon är återskenet af ett starkt andelif. Men der hvarest andens lif är kraftigt, der äro kroppens lifsbehof enkla och få.

Det växande öfverflödet i lefnadsätt kommer folket att kasta bort en stor del af sitt arbete på obetydligheter.

Det slappar vår vilja med de ideliga smånjutningar, vid hvilka det vänjer oss.

Slutligen, tillägger förf:n och återgår dermed till sitt älsklingsämne, vidgar det också det olycksbringande svealget mellan samfundets öfre och nedre lager.

Ju längre man lefver sig in uti det som är fint och modernt, desto längre känner man sig vanligen aflägsnad från menige man. Den elegante unge herren och den simple arbetskarlen, hvilket afstånd! Den förre, som glömt det djupare i lifvet

för småsakerna, innehållet för ytan, ser med förakt ned på den grofve arbetaren. Och denne, skulle han icke känna trycket af detta kalla förbiseende? Och om nu ej hvar och en enskild gör det, tror ni väl att icke massan känner det, och att ej ovaljan häröfver, hopad år efter år, slägte efter slägte, småningom skärper sig till hat? Låt vara att denna känsla ännu ej hos oss, som i de stora kulturländerna, nått höjdpunkten — att Norden ännu är skyddad af tryggare samfundsförhållanden och af en väl-görenhet hos de lyckligare lottade, som i viss mån motverkar kölden och hatet, så äro dock hos oss, som hos andra folk, *lyxen och föraktet för kroppsarbetaren de makter, hvilka starkast arbeta på samhällsbandens upplösning.*

Genom att åter bringa kroppsarbetet till heders och låta det gå hand i hand med tankearbetet, vill förf:n besvärja äfven denna fara.

Han öfvergår derefter till att betrakta kroppsarbetet såsom en oundgänglig hjälpkraft vid ynglingens sedliga utvecklingsarbete.

Skall man komma att arbeta till gagns, säger han, så måste man börja som gosse. Dröjer man för länge, så får man hvarken de rätta greppen i handen eller det rätta stålet i armen. De, som skola blifva bildade män, pläga ju nu tillbringa hela sin uppväxt i de olika skolorna, från det de äro helt små, ända tills de blifva 22 år och derutöfver. En del af denna tid är det som nu skulle tagas från bokarbetet och egnas åt kroppsarbetet. Och de år, som bäst lämpa sig härtill, är påtagligen öfvergångstiden från barndom till ungdom, hvad man kallar slyngelåren, från 13, 14 till 17, 18 år. Alla högre skolor klaga att lärjungarne vid denna ålder vanligen bli svåra att styra och undervisa. Och vid samma tid har hvar och en frisk pojke lust att bruka sina kroppskrafter, ofta äfven att lära någon handslöjd, som kräfver någon omtanke och duglighet. Men icke nog med att dessa år äro lämpligare att använda till kroppsligt än andligt arbete. Det är vid denna utvecklingstid rent af *skadligt* för ungdomen att sitta

större delen af dagen på skolbänken och lemna kroppen utan sysselsättning. *Det är skadligt, emedan det gifver sinligheten en fruktansvärd näring.*

Just i de år, då sinligheten börjar utvecklas och de första starka frestelserna infinna sig, just då skall kroppen tvingas och lustarna dämpas under arbetets ok och ynglingen lära känna »anletets svett». Men när man i dess ställe sätter pojken på skolbänken, under det blodet spritter vildt i honom, och enligt naturens ordning icke kan vara stilla, så må man heller icke förundra sig, om skolan blir full af galna pojkestreck. Gud gifve att icke något värre skedde än så.

Men blott alltför många af våra högre skolor gömma på mörka hemligheter, på synder, som vålla att ungdomens samveten brännmärkas och att dess kroppsliga och andliga kraft täres såsom af ett gapande sår. Går man långt i att öfva våld mot naturen och kränka de lagar, på hvilka den är bygd, så kan man vara viss att frestelsen att bryta mot sedebuden mångdubblas och tvärtom. Nu har sjelfva skolan, genom åsidosättande af kroppsarbetets lag, inledt i förfärliga frestelser den ungdom, hon skulle fostra till dygd och kunskap. Vill hon återköpa denna olycksbringande förvillelse, skall hon nödgas böja ungdomen tillbaka in under kroppsarbetets lag.

Detta om ungdomen och skolan. Förf:n går derpå öfver till de praktiska fördelar, vanan vid kroppsarbete skänker den vuxne mannen. (Slut i nästa häfte.)

43. Torparenkans aftonbetraktelser.

Jag är en gammal, grå och krokig gumma,

Med trötta steg jag illa gör mitt värf,

Min räfsas tyngd drar samman hvarje nerf,

Och unge rättarn hör jag ständigt brumma.

Jag böjer ned min rygg, den gamla, krumma,
 Jag tar upp säd och binder hop min kärf.
 Förtjenar så med värk och stygn min skärf,
 Dock bygdens barn att gäckas ej försumma.

De le med hån åt mina gråa hår,
 De spana spefullt ögats rädda tår,
 Ty — icke årens mängd, men årens börda

Har nedböjt skuldran och gjort blicken matt,
 Har svept kring trötta själen grafvens natt
 Och lyckats ringa lefnadskraften mörda.

---

44. En sångares öde.

Då, efter qvällens lek med färger hjerta,
 Åt sjuka ögat natten skänker tröst,
 Framsmyger tyst som menskoålderns höst
 Ur gömslet stackars ugglan, barn af Hertha.

Af vilda vågor, vågor utaf smärta,
 Det häfves häftigt, stumma fogelns bröst,
 Ty tusen toner, utan ljud och röst,
 Med ångest kämpa, bundna i hans hjerta.

De vilja ut, i fria rymden springa,
 Som harmonier — himlaklara — klinga,
 De vilja med all magt bli fångslet qvitt.

Och stackars ugglan kan dem ej betvinga,
 Kan rysa blott då luften höres ringa,
 Af hennes eget klagande — »klä' hvitt!»

Hugo.

---

45. Boköfversigt.

Af sådana för alla tider värdefulla arbeten (»standard works»), hvilka kunna anses oskattbara om ej oundärliga för det bildade hemmet, har den svenska bokmarknaden under året att uppvisa åtskilligt som är betydelsefullt, om också ej mycket *nytt*. Främst torde böra nämnas Dr. P. Gödeckes nya öfversättning af *Eddan*, hvilken vi här endast i förbigående men på det kraftigaste anbefalla, för att i följande häfte utförligare genom en sakkunnig och högt värderad förf. anmäla densamma.

Den nya, af oss ofta nämnda skildringen af *Sveriges Historia*, utg. af Dr. Montelius, H. Hildebrand m. fl., fortskrider stadigt och under samma goda ledning samt beledsagad af talrika och väl valda bilder. De sist utkomna delarne omfatta början af Sveriges nydaningstid af O. Alin. Den enda afdelning, som är fullt afslutad, är Dr. H. Hildebrands skildring af Sveriges medeltidshistoria, hvilken torde få anses såsom den fullständigaste och lärarikaste populära framställning vi ännu ega af detta viktiga, men först på senare tid grundligt genomforskade skede af vår samhällliga utveckling.

Det betydelsefulla verket »*Ur vår tids forskning*», redigeradt af Professorerna Key och Retzius, fortgår oafbrutet och röjer i de sist utkomna delarne: »*Om blodet*» af Chr. Lovén samt »*Det gamla Egypten i dess skrift*» af Prof. Lieblein, samma förträffliga val af ämnen och samma öfverlägsna framställningsförmågor som alltid. Värdet af ett verk sådant som detta kan ej nog ofta framhållas, och får man döma af de nya upplagor de första delarne redan upplefvat, har allmänheten också uppskattat detsamma. För oss har det dessutom en särskild stor betydelse såsom det vackraste intyg derom, att den svenska vetenskapen ej blott följer med och i vissa fall går i främsta ledet af vår tids forsk-

ning, utan att den också funnit tolkare, hvilka förstå och icke försmå att allmängöra forskningens resultat på ett enkelt och lättfattligt sätt.

Den af Hrr Norstedt & Söner utgifna nya upplagan af *Geijers samlade arbeten* fullföljes med behöriga supplementshäften. Tillägga vi slutligen att *Linders Familjebok* (konversationslexikon) fortskrider långsamt men säkert, enligt sin ursprungliga goda plan, så torde vi, af det som kommit oss tillhanda från årets inhemska bokmarknad, hafva nämnt det som har det största och för alla tider gällande värde.

Man skulle kunna indela våra svenska hem i tvänne stora hufvudgrupper: hem *med* bokskåp och hem *utan* bokskåp. De förra skola säkert icke underlåta att tillägna sig ofvannämnda arbeten, och det vore att önska att intet ungt par, utgående från detta slags hem, ville bygga sitt eget bo utan att inberäkna dessa verk i bosättningskostnaden.

Bland den ymniga öfversättningslitteraturen erinra vi om *Walter Scotts* aldrig för ofta lästa romaner, illustr. upplaga, öfvers. af *M. A. Goldschmidt*, *H. C. Andersens* oförgätliga sagor, försedda med vackra bilder samt lyckligt öfversatta af *Backman*, *Rebecca och Rowena* af *Thackeray*, *Familjen Schönberg-Cottas krönika*, en berättelse från *Cromwells* och *Carl II:s* tid af samme omtyckte förf., samt *Kungsfoglarnes näste* af *G. Freytag*, såsom inom den lättare litteraturens område det värdefullaste och till familjeläsning lämpligaste.

På mera vetenskapliga områden åter torde kunna framhållas *Jorden och dess folk* af *Hellwald* såsom ett synnerligt värdefullt och numera äfven i sin svenska drägt lättfattligt och intressant, med talrika afbildningar försedt arbete. Dit räkna vi äfven *Kristendomens kamp mot hedendomen* af *G. Uhlhorn*, öfvers. af *J. P. Horn*, om vi ock en annan gång torde tillåta oss en insaga mot en sida af förf:ns åskådningssätt. Vidare erinra vi läsaren om den fortgående serien öfversättningar af *grekiska* och *romerska*

förf., utg. på *Hj. Linnströms* förlag, och hvilken visserligen borde vara sjelfskrifven inom hvarje »hem med bokskåp».

Inom skol- och uppfostringslitteraturen böra nämnas en liten bok kallad »*Guds visdom i barnkammaren*» af den inom många kretsar högt uppburne andlige förf:n *O. Funcke*; *Naturvetenskapens första grunder*, små afhandlingar i olika ämnen, till hvilka vi skola återkomma; *Fauna öfver Sveriges ryggradsdjur* af *Sundström*; *Engelsk Läsebok* af den erfarne skolboksförf:n *O. Sturzenbecker*; *Elementarlärobok i franska språket* efter *Plötz*, bearbetad af *Concordia Löfving* och antagen i de flesta nyare skolor, samt slutligen *Barnens andra läsebok* af *S. Almqvist*, född *Hultén*, hvilken bok lär vara antagen i *Beskows* skola, der, som bekant, förf:nan under många år verkat som lärarinna.

I ett följande häfte torde vi komma att gifva en flygtig öfverblick af årets vidlyftiga tidskriftslitteratur, äfvensom af de nyaste företeelserna inom den svenska poesien och skönlitteraturens område, bland hvilka senare vi här endast påpeka *G. Björlins* berättelser såsom *det bästa*, om ej det enda inom den *historiska romanen* eller rättare den romantiserade *sedehistoriens område*, som kommit oss tillhanda.

---

46. Predikantmötet.

Detta i flere hänseenden märkliga möte, som hölls i Stockholm den 1—3 September och hvars officiella referat reqvireras från *C. A. V. Lundholms* förlagsexpedition i Stockholm, afslöts med några varma afskedsord af *Lektor P. Waldenström*, hvilka blifvit oss tillsända och ur hvilka här meddelas följande:

»Vi hafva alla under dessa dagar fått erfara, att Herren varit närvarande. Här hafva framstälts och blottats saker af den beskafhet, att de uppväckt allvarliga bekymmer; men här hafva äfven

stora och dyrbara sanningar blifvit afhandlade oss emellan i all endragt och kärlek. Jag tror ock att ingen är som skall resa från detta möte, utan att nödgas erkänna, att hans insigter blifvit djupare och grundligare än de voro när han kom hit, och att han fått mycket att tänka på, som han kanske icke tänkte på när han kom hit. Åtminstone får jag erkänna, att mig har detta vederfarits. — Jag vill säga eder alla ännu ett ord till afsked. Må Gud bevara oss alla från att *stanna*. Vi komma ändock aldrig så långt, att vi uttömma källan. Derföre om någon frågar oss: hvar ämnen I *stanna*? så låtom oss svara: så vidt Gud med sin nåd uppehåller oss, vilja vi aldrig *stanna*, utan ämna med Guds nåd gå från klarhet till klarhet, från ljus till ljus, och äro villiga att, så snart vi märka att våra meningar icke hafva grund i Guds ord, låta dem fara; ty sanningen varar längst. Äfven det sinnet tror jag har blifvit oss deltagare uti detta möte mera djupt och utveckladt, än det var när vi samlades här. — — — Låtom oss bedja Gud om nåd att kunna släppa allt, som icke är sant, och låtom oss bedja Honom, att Han måtte gifva oss det klara medvetandet, att vi ännu icke känna hela sanningen, utan behöfva komma från djup till djup i denna sanning. Ja, vi vilja bedja derom, tackande Gud att Han hulptit oss och varit oss när under dessa dagar. Ty det kunna vi säga, att ett möte, som med sådant lif och sådan ifver behandlat så viktiga och allvarliga ting och dock försiggått med sådant lugn och sådan stillhet, ett sådant möte får man söka efter. Af Herren är det skedt och är underligt för våra ögon. — — — Gifve Gud oss bödens anda och sanningens anda och hjelpe Han oss mer och mer från all köttslighet, från allt missförstånd, från all benägenhet att förvränga hvarandras meningar, då är jag förvissad derom, att sanningen går en härlig seger till mötes.»

47. Ur vår Dagbok.

Vårt lilla upprop för ett år sedan om insändande af uppgifter om hvad af kvinnan *kan* göras eller *gjorts*, för att här i nordn motverka dryckenskapslastens tilltagande, äfvensom rörande hennes erfarenhet af dess inverkan på hemlifvet, har hörsammats endast af *en* person inom Sverige, hvilken till oss lemnat receptet på ett medel, att användas mot de »sugningar», som plåga en supare, då han börjar aflägga bränvinet, och hvilket vi här bifoga »till den kraft och verkan det kan hafva». Från Finland ha vi deremot erhållit meddelanden från flera håll, hvarjemte man skickat oss en serie tidnings-

artiklar, med afseende på den af 1,564 kvinnor inlemnade petitionen. Vi skola vid tillfälle återkomma till behandlingen af denna petition, och nämna blott här, att den af landets högsta styresman synes hafva blifvit med behörig uppmärksamhet mottagen samt att den föranledt infordrande af olika myndigheters utlåtande öfver hela landet. Den svenska petitionen i samma syfte, ingifven af kvinnor i Svegs socken, har nu ock så till vida vederfarits rättvisa, att de rättstjenare, hvilka missbrukat densamma till anklagelse mot undertecknarne, blifvit på nådigst befallning näpste för tjenstefel, samt att ortmyndigheterna ålagts att undersöka de af petitionärerna öfverklagade missförhållanden.

— Ett allmänt nykterhetsmöte har under hösten hållits i Upsala, hvarvid tiden tyvärr upptogs mera af inbördes partistrider än af gemensam kamp mot den samfälda fienden, hvarför mötet torde kunna betecknas såsom i det närmaste resultatlöst.

— I hufvudstaden, der den länge rådande bostadsbristen väckt bekymmer så väl hos människovänner som stadsmyndigheterna, ha upprop gjorts om insamling af medel för uppbyggande af sunda arbetarbostäder, att uthyras dels till arbetare med familj, dels till enkor och öfvergifna hustrur med barn. Saken har väckt protester, hvilka torde i någon mån minskat tilloppet af gåfvor. Hela denna fråga är en af de mest brännande och mest svårlösta, för mindre så väl som för större samhällen, och vi torde därför i följande årgång komma att egna den en närmare uppmärksamhet.

— Till Stockholms blifvande högskola hafva under hösten tvänne betydliga gåfvor ingått, nämligen 100,000 kronor af Generalkonsul Smitt samt 100,000 kronor af Fru Wilhelmina Hierta. Båda dessa storartade gåfvor äro åtföljda af vissa, ganska märkliga bestämmelser, för hvilka vi skola redogöra i nästa häfte.

— Bland de viktigaste företeelser under året, som vi från utlandet hafva att anteckna, är utan fråga den verksamhet som utvecklats och den kongress som hållits förliden sommar i Genève af de i England och på kontinenten bildade föreningarne för den legaliserade skörlefnadens motverkande. För uppkomsten af detta internationella förbund mot lasten och det skydd den åtnjuter, samt den verksamhet det utvecklats, meddelas en märklig redogörelse i en nyss utkommen skrift, kallad »*Samhällets kräftska*», hvilken bör läsas af hvar och en som vill bilda sig en öfvertygelse i de sorgliga, men i hela lifvet ingripande frågor, som der beröras. Från kongressen i Genève torde vi framdeles kunna lemna några meddelanden.

Tråskrift för hemmet.

TIDSKRIFT FÖR HEMMET

TILLEGNAD

NORDENS QVINNOR.

NITTONDE ÅRGÅNGEN.

STOCKHOLM,

P. A. NORSTEDT & SÖNERS FÖRLAG.

TIDSKRIFET FÖR HEMMET

TILLYNAD

NORDENS QVINNOR

NITTÖVE ÅRSÅGÅR

STOCKHOLM

Stockholm, Ivar Hæggströms Boktryckeri, 1877.

Innehåll:

	Sid
1. England såsom fanbärare för mensklighetens utvecklingsarbete af <i>Emund Gammal</i>	1.
2. Leopold och Gustaf III	20.
3. Några veckors sommarlif bland Östgötaskären af —th—	36.
4. Ett karnevalsskämt af <i>S—a</i>	44.
5. Från stora världen. Af <i>Hugo</i>	50.
6. Qvinnan och nykterhetsrörelsen i Sverige och Finland	57.
7. Om brudgåfvor	62.
Musikbilaga »Min mammas förklädsband», visa af <i>A. F. Lindblad</i> , orden af <i>Olof Stig</i> . Mönster.	
8. Några ord om passiv och aktiv gudstjenst med särskildt afseende på barnens kyrkogång	65.
9. Valan. Dikt af <i>Runa</i>	70.
10. Hedvig Charlotta Nordenflycht. I. Af <i>A. Fryxell</i>	73.
11. Den svenska qvinnans arbete. I. Af <i>St.</i>	82.
12. Några veckors sommarlif bland Östgötaskären af —th— (slut)... ..	93.
13. Från skolverlden	100.
14. Från stora världen. Af <i>Hugo</i>	106.
Minneslista för tidningsläsare (se omslaget).	
15. Hedvig Charlotta Nordenflycht. II. Af <i>A. Fryxell</i> (slut)	113.
16. Hafvets frid. Poem af <i>H. Säterberg</i>	141.
17. Sabbatsdagen. Poem af <i>Wilhelmina Nordström</i>	143.
18. Behöfliga utvägar för våra lärarinnor att sjelfva få lära	144.
19. Jacob Falke om Handarbetets vänner	152.
20. Striden mellan Pedagogisk Tidskrift och Aftonbladet om flickors uppfostran	160.
21. Ett besök i bazaren för etnografiska museum	163.
22. Från riksdagen (anslaget till högre flickskolor, samt motion om gift qvinnas eganderätt)	169.
23. En saga. Poem	173.
24. Runeberg, minnessång af <i>Esselde</i>	174.
25. Mönster	176.
Minneslista för tidningsläsare (se omslaget).	
26. Den svenska qvinnans arbete. Af <i>St.</i> (Slut)	177.
27. Dronning Christine af Sverig. Af <i>Henriette Skram</i>	200.

	Sid.
28. På öfverblifna kartan. Berättelse af <i>Sorella</i>	218.
29. Striden mellan Pedagogisk Tidskrift och Aftonbladet om flickors uppföstran	246.
30. Ur vår Dagbok	255.
31. Mönster	256.
Minneslista för tidningsläsare (se omslaget).	
32. Kristendomen såsom en kulturmakt. Af <i>Pontus Wikner</i>	257.
33. Qvinnan och sedlighetsbegreppet. Några tankar med anledning af H. Drachmans roman <i>Tannhäuser</i>	273.
34. En ros. Skizz af <i>Amanda Kerfstedt</i>	282.
35. Dansk litteratur. Af <i>K. F.</i>	289.
36. Bref från jubelfesten i Upsala. Af <i>Louise</i>	300.
37. En Magdalena-fest. Af <i>E. R-y</i>	308.
38. Mönster.	
Minneslista.	
Handarbetets Vänner. } Se omslaget.	
39. Den nutida äktenskapsromanen, en liten afhandling för trolöf- vade och nygifva	313.
40. Om bildning och halfbildning	340.
41. Camilla Collett mot lofprisarne af Byrons karaktär	345.
42. Bokbildningen och kroppsarbetet	351.
43. Torparenkans aftonbetraktelser	366.
44. En sångares öde. Af <i>Hugo</i>	367.
45. Boköfversigt	368.
46. Predikantmötet	370.
47. Ur vår Dagbok	371.
Ur vår Dagbok, forts.	
Breflåda.	
Minneslista för tidningsläsare. } Se omslaget.	